

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

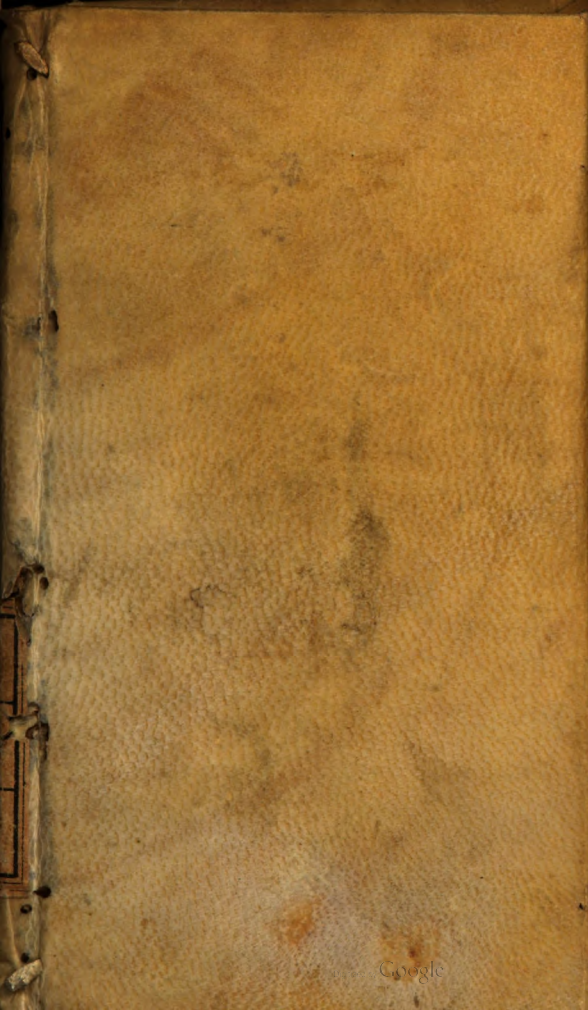
Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

4. 8. 249

XXIX

L. L. P.

Indians.

New York.

JURISCON.
SULTEIS VERBIS ET
PERSONATIS,

Ad

Illustrissimum Baronem

BOINEBURGUM.

In qua dissertatione

Quaedam, maxime circa
ipsa Jurisprudentie fundamenta,
vulgo velignota, vel neglecta,
vel errata, proponuntur &
expenduntur.

Auctore

I. L. P.

NORIBERGÆ

Apud JOH. AND. ENDTE-
RUM & WOLFG. JUN.
HÆRED.

ANNO M. DC. LXXIV.

ILLUSTRISSIMO VIRO
DN. IOANNI
CHRISTIANO,
L. B. A BOINEBURG,
Equiti Aurato,

Serenissimi Electoris Mo-
guntini Consiliario Intimo,

&

Supremo Aulae Mareschal-
Hochstæ & Hofhemii Præ-
fecto,

Domino suo Colendissimo.

Quod æter-
nis in Rempubli-
cam, atque adeo
litteras, quibus stare illam
& clarescere nemo Te, Do-
mine, rectius novit, meri-
tis hoc nomen Tibi peperit;
quod, inter ceteras He-
roicæ indolis dotes, Veræ
Jurisprudentiæ cultu & in-
tellectu vulgus alte super-
grederis; quod Bonæ Men-
ti & Palladi devotos, lucidi
instar ac benefici sideris, ad

A 2 Te

Te convertis , illuminas ,
foves ; quod gratiæ singu-
laris nexu mancipare Tibi
me voluisti ; quod denique
auspicio ductuq; Tuo, Do-
mine, quicquid hujus est,
factum est : ea vero sunt ,
quæ Tuæ potissimum Ex-
cellentiæ consecrari una
mecum hanc scripturam,
& publico & privato no-
mine gratias agi jubent.
Accipe igitur libenter , Il-
lustrissime Mæcenas, quod
hoc consilio supplex offero,
& in-

& inæstimabilis Tui favoris præsidium ac decus mihi ferva. Ita Te Deus Serenissimo Electori, Electorem Tibi, Utrumq; Patriæ, cujus pro salute excubat tutelare illud Principis numen, invicem fervet, prosperis rerum successibus augeat, immortalis gloria cumulet.

*ILLUSTRISSIMÆ TUÆ
EXCELLENTIÆ*

devotus famulus,

I. L. P.

A 3

PRÆ-

PRÆFATIO.

CÆVOLAM
dictitasse ferūt,
nullius sibi ar-
tis, quam Ju-
risprudentiæ, cognitionem
faciliorem videri. Ex no-
stris Jureconsultis idem sta-
tuit, ac testimoniis firmat,
nonnullorum fastui oppo-
nens, *Guilielmus Budæus,*
Annotation. ad tit. D. de
Just. & Jure; cui adjun-
gere

gere liceat *Christophorum Ehemium, Principiorum Juris lib. 3. cap. 4. Jo. Obdendorpium, in argumento operis, cui index, Actio- num Forensium Progy- mnasmata, & complures alios. Atque ita rem esse, Oratori suo rationibus os- tendit Fab. Quinctilia- nus, Institutionum lib. 12. cap. 3. Hoc, inquit, quod est maxime necessarium, non tam est arduū, quam procul intuentibus fortas-*

A 4 . se vi-

se videatur. Namq₃ omne
jus, quod est certum, aut
scripto, aut moribus con-
stat: dubium, æquitatis
regula examinandum est.
Quæ scripta sunt, aut po-
sita in more civitatis, nul-
lam habent difficultatem:
cognitionis sunt enim, non
inventionis. At quæ con-
sultorum responsis expli-
cantur, aut in verborum
interpretatione sunt posi-
ta, aut in recti praviq₃
discrimine. Vim cuiusq₃
votis

vocis intelligere, aut commune prudentium est, aut proprium Oratoris. Æquitas optimo cuique notissima. Nos porro & bonum virum, & prudentem imprimis, Oratorem putamus: qui cum se ad id, quod est optimum natura, direxerit; non magno pere commovebitur, si quis ab eo consultus dissentiet, cum ipsis illis diversas inter se opiniones tueri concessum sit. Sed etiam si nos-

As se,

se, quid quisq₃ senserit, vo-
let; lectionis opus est, qua
nihil est in studiis minus
laboriosum. Quod si ple-
riq₃ desperat a facultate a-
gendi, ad discendum Jus
declinaverunt; quam id
scire facile est oratori, quod
discunt, qui sua quoque
confessione Oratores esse
non possunt? & quæ se-
quuntur. Quî fit ergo, in-
quies, ut alii ex diverso de
Juris difficultate summa ac
prope insuperabili tanto-
pere

pere conquerantur ? quibus res ipsa etiam & experientia suffragari videtur. Dicam verbo : in causa est, quod per noscendis Juris principiis, & fundamentis rite locandis, nunquam hodie satis impenditur temporis, meditationis, curæ. Atq; adeo cum duo sint percipiendæ cujusque disciplinæ modi, quorum prior ab universalibus principiis ac præceptionibus egressus, in cognitionem

A 6 rerum

rerum quarumvis singularium animo probe jam domefacto & instructo se infert, eruditis maxime proprium; qui similitudine ab arte jaculantium accepta illustratur apud *Senecam*, *Ep. 94.* alter ab auctoritatibus doctorum, ac velut à posteriori, ut scholarum lingua utar, singula particulatim petens, vulgi ingenio servit: illi, qui operam suam Juri hodie locant, priori fere modo contento

temto & ignorato, quid statuendum fit in quoq; negotio, aliena fide differunt, & corrogatis sententiis, citatisque velut in pompam auctoribus, non raro obscurissimis, honorem habent non exiguum; quotiens præsertim in terminis, uti loquuntur, terminantibus rem definiunt: qui cum hoc tempore sint infiniti, non possunt non illi, qui cognitionem Juris hinc suspendunt, ipsam

A 7 quo-

quoque Jurisprudentiam ,
 quasi limitibus revulsis ,
 proferre in infinitum , &
 complexu reddere difficil-
 limam , immo artium nu-
 mero prorsus eximere. Ita
 quodammodo fit, quod est
 apud *Tacitum*: *Pauci pru-*
dentia honesta ab deterio-
ribus, utilia ab noxiis dis-
cernunt ; plures aliorum
exemplis docentur : & , ut
loquitur appellatus Ebe-
mius, ex artifice ars , non
ex arte artifex judicatur.

Hoc

Hoc vero quam indignum sit sapiente, vel ex eo lucet, quod Jurisconsulti passim ipsi auctoritatem suam esse probabilem, non necessariam, uno velut ore, antesignano *Baldo*, testantur. Et certe, nihil iudicem potest stringere, præter legem, quæ, quod jubet, tuetur: hac silente, necessario ad summam ferendarum legum potestatem decurritur; quam in rem disertam extat sanctio Imperatoris,

toris, *L. 3. §. 18. C. de V. J.*

E. Olim sane, apud sæculum prius, Jurisconsultis permiffa non interpretandi folum, fed condendi etiam Juris facultas: ad quos merito reſtrinxeris definitionem *Chriſtophori Preislebii, in Erotematis Inſtitutionum, tit. 2. lib. 1. Jurisconsultus eſt, cui de Jure reſpondendi à Caſare jus datum eſt, à cujus reſponſo judici recedere non licet.* Inde natum illud *Senecæ:*

Ju-

*Jurisconsultorum valent
responsa, etiam si ratio non
redditur : inde Juliani &
Ulpiani consilium, L. 12.
§ 3. D. de Leg. quod in-
cautius hodie, quam oportet,
accipi, & à legumlatoribus
ad interpretes transferri
cernimus. Sed hoc magna
ratione postmodum est
sublatum. Interpretatio
vero, cujus gloria relicta est
nostris (de proprie dicto lo-
quimur ; nam legislatoria
illa aliquid amplius videtur
inter-*

interpretatione) suos habet fines: quos tam licenter vulgo transiri, dubito an principes ac rectores Rerump. sine diminutione Juris sui pati possint; & maxima hinc confusio existit, non hujus artis modo, sed & Reipublicæ. Jus enim, ut apparet, res hæc efficit varium, flexibile, dissonum: de cujus rei commodo transcribam verba *Oldendorpii*, ex *Dedicatione Classium* ejus: *Versatus jam*

*jam aliquot, inquit, annis
 in functionibus tum pri-
 vatis, tum publicis; ani-
 madverti, tam variis au-
 ctorum, qui praxin Juris
 tractant, traditionibus
 judiciorum cognitionem
 conquassari, ut plerunque
 iudices ipsi cum litigatori-
 bus non inveniant litis ex-
 itum. Unde, cum quaedam
 velut immortalitas con-
 trovertendi nascatur, fit,
 ut non solum res familia-
 ris, & nunquam reditu-
 rum*

rum tempus inutiliter consumatur; verum etiã distrabantur amicitia, succrescant odia, ex litigatoribus paulatim in utriusq; familiã diffusa; tandem ex lite non ita magna totius Reip. tranquillitas disturbetur. Et hoc quidẽ malum ex eo est genere, quod prius sentire, quam cognoscere solemus. Vidi ego multos iudices minime malos, nec indoctos, qui nulla re magis se gravari de-

deplorabant, quam inconstantia allegationum ex Jure, quarum quisq; suos auctores produceret. Omnino igitur cavendum, ne & nostris temporibus eveniat, quod de Tiberianis refert Tacitus, Ann. 3, 25, 2. Multitudo, ait, periclitantium gliscebatur, cum omnes domus delatorum INTERPRETATIONIBUS subverterentur: utq; antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur.

Sum-

Summa hæc est: quæcunq;
interpretes Juris tradunt,
ea vel insunt legi, si non ex-
erte, saltem necessaria qua-
dam & dilucida consecu-
tione; vel à lege dicta aut
intellecta demonstrari ne-
queunt, aut non demon-
strantur: si prius, non ex se-
se auctoritatem habent, sed
ex lege, quam illustrent; ad
quam ideo, velut ad Heli-
cen, tota mentis acies con-
vertenda erit: sin posterus,
rejiciantur, ut potestatis a-
lienæ

fienæ usurpatores. Dedecet
 enim Jurisconsultum, & ta-
 lem, sine lege loqui. Ita ve-
 nerandus meus Socer ac
 Præceptor, *de Defensione*
rei absentis, cap. 5. §. 10. con-
tra Cothmannum, cum
globo auctorum, totoque
agmine, immo exercitu
Doctorum, à suis partibus
stantium, proruentem, o-
lim pronuntiavit, scribens:
Veruntamen his terricu-
lamentis non movebitur,
qui Juris Ro. rationem ri-
te per-

te perspexerit. Quam quis
 DD. intelligunt & sequun-
 tur, merito aestimantur:
 qui negligunt, & suis in-
 dulgent cogitatis, nequa-
 quã attendendi veniunt;
 cum novis Jus inducant,
 quod non in ipsorum pote-
 state positum est. Quid?
 quod illi, qui intelligunt &
 sequuntur, quosq; alii mox
 sequi solent, ex certis utiq;
 principiis intelligunt. Cur
 ergo ambages duplicato
 labore sequi malumus? cur
 non,

non, missis factis rivulis, ex ipso potius fonte aquas petimus? cur deniq; non hoc pacto rem in eum locum restitutum imus, in quem tanto sudore collocavit maximus Imperator Justinianus, aut manibus pedibusq; enixe consequi studemus, quod habetur *L. 3. §. 12. C. de V. J. E. ut prior soluti perturbatione & confusione, & nullum finem habente juris positione, usuri simus posthac legibus*

B

gibus

*gibus rectis, compendiosis,
Et omnibus ad manum
promptis, Et litium com-
pendium afferentibus, Et
paratis atque expositis o-
mnibus ad facilem exposi-
tionem, nec amplius egen-
tibus multis pecuniis, ut
illorum inutilium librorũ
congerant multitudinem.
Injuriam itaque Juri nostro
faciunt, qui immodicam e-
jus difficultatem cum alie-
nandæ juventutis periculo
vel inaniter jactant, vel in-
docte*

docte accusant; nosmetipsi
 sumus accusandi, qui rē in
 medio omnibus positam,
 præpostere tractamus. Sic-
 ut in mechanicis eandem,
 sæpe machinam nullo ne-
 gotio promovet, qui perite
 tangit; difficillime contra,
 quem nullæ artis leges in-
 struunt. Quæ cum ita pro-
 fecto se habeant, constitu-
 tum est nobis, de principiis
 ac fundamentis Juris pau-
 ca disserere; eoq; Jurispru-
 dentiam Veram à Simulata

perspicuis quibusdam notis dirimere: idq; non tam nostrarum fiducia virium, quas scimus esse nullas, quam prudentiâ illorum, nixi, quorum præceptis ac testimonio uti subinde visum est. Neminem fore existimamus, qui hæc tam honesto consilio ex mente simplicissima exorsa, in pejus sit rapturus. Etsi non ignoramus, paucorum hac tempestate ulcera (quæ interim tangi aliquando necessi-

cessitas imperabit) manum
 ferre medicam: nempe, ut
 ait ille: *Nemo non didicisse
 mavult, quam discere.* Si
 quis proinde exoriatur, hu-
 ic scripturæ iniquior, eum
 scire velim primo, ab altio-
 re auspicio repetendam ef-
 fe illius occasionem:

*--- ne levitas mihi,
 Sed certa ratio causam
 scribendi dedit.*

Deinde, uti neminem cer-
 tum nominamus, ita nec
 notamus, aut intellectum

B 3 volu-

volumus: illibata cujuslibet dignitate, errores arguimus: nec aliud oramus, in hoc præsertim negotio, ad rem litterariã & posteritatis cognitionem pertinente, quam quo ipse utitur, sentiendi libertatẽ. Sed nec sine exceptione fas erit cuncta accipi: scimus enim ac læti profitemur, nõ extinctã penitus esse Veræ Jurisprudẽtiæ mystrarum familiam: ex qua nonnullos haud sine tacita veneratione cum in
his

ais comitiis videre contingit, tum in gremio laudatissimæ hujus Reip. admirari sæpenumero loquentes aut scribentes soleo; quorum virtutes invidendas pluribus hîc retexerem, si lucidissimi illi Hyperiones, nebulosæ, ut sic dicam, faculæ nostræ subsidio indigerent; aut non alium sibi locū argumenti beata fecunditas postularret. Denique ita hæc tractare instituimus, ut omni

B 4 acer-

acerbitate, omni etiam dubitatione pro virili submota, cunctis clarescat, nihil præter veritatem nobis in oculis fuisse. Quod si cum minus videbor consecutus (quis enim aut omnibus persuadeat, aut percognita habeat omnia?) ei beneficium debebit mecum posteritas, si erudito calamo voluerit qualiacunque hæc implere aut diluere. Interea nos cordatis lectoribus causam & studia

no-

nostra, quatenus aut finit
 æquitas, aut bonarum lit-
 terarum rei que publicæ
 cura efflagitat, supplici-
 bus precibus com-
 mendamus.

B 5

I. Omni-

L

 Mnibus disciplinis sua luma, sua sunt propudia: nec strenui tantum pugnatores, sed lixæ etiam & calones Apollinis militiam sequuntur. Inter θεολόγους, μαλασιολόγους; inter medicos, medicastro novimus. Philosophiæ habitu & τριβωνοφορία fallentes etiam jura notant, *L. 8. C. de Professor. & Medicis.* Eadem fortuna est optimæ rerum Jurisprudentiæ: habet suos Papinianos, suos item Speculatores. Non immerito enim fortasse hic auctor in exemplum nobis placeat: de quo *Jo. Oldendorpius*, gravissimus *J.C. in Dedicatone*

tione Classium ad Ferdinandum
 Casarem: Sunt multi practici scri-
 ptores, inter quos Durandus ille
 Speculator (ut vocant) solet preci-
 pius reputari: nec sine magno la-
 bore tantum opus consarcinavit;
 ut interim ex hoc primario viro re-
 liquos estimemus omnes. Sed in
 scriptis ejus primum methodus de-
 sideratur, & justus ordo rerum ex-
 plicandarum. Deinde simplicitas
 docendi, quam adeo non retinet, ut
 saepe toto capite aliud faciat nihil,
 quam opiniones recensere, quas ipse
 tandem falsas pronuntiat. Ad
 hac, si Rossredi formulas ex illius
 opere demas, nihil videbis reli-
 quum, praeter opinionum conge-
 riem. Denique multa tractat, quae
 nullum in foro nostro habent usum.
 Et pleraque multo concinnius in Pon-
 tificiis decretis nobis exhibentur,

quam ipse disputat. Ingeniosissimus ille Afer in *Phormione* sua, *act. 2. sc. 4.* producit senem, amicos è foro accitos de jure consultentem: quorum alteri, post tergiversationem interpositam, videtur, alteri non videtur, tertius amplius deliberandum censet. Quo facto, *Namquid nos vis?* inquit, & abeunt. Quis non videt instituti comici rationem? *Phadrus* quoque, Augusti libertus, ut Theologos, *fab. 42.* Medicos, *fab. 14.* Philosophos, *fab. 72.* non modo videtur; ita Jurisperitos degeneres erudito sale defricat, *fab. 63.* Nam rabularum viles animas, tot præsertim doctiorum, Jurisconsultorum censuris & legibus publicis jam vexatas, ne verbo quidem tangimus, aut huc pertinere credimus.

II. Ex

II. Ex qua hominum differen-
 tia factum, ut Jurisprudentia ipsa
 velut sua sponte discederet in ve-
 ram & falsam. Princeps, quod
 sciam, hac distinctione usus est
Ulpianus, L. 1. §. 1. D. de J. & J.
 dum de Jurisprudentia differens,
vera & simulata philosophia me-
minit. Joachimus Hopperus, J. C.
Regis Catholici Consiliarius, &
magno sigillo Præfectus, de Vera
Jurisprudentia lib. 1. tit. 2. & lib.
4. tit. 30. orbem hujus doctrinæ
 tribus velut regionibus describit,
 summa, media, infima; Jurispru-
 dentiam dividens in *veram, vul-*
garem, & assimilatam. Veram
 nobis sic definit: *que in vulgus*
hactenus ignota, certa via acra-
tione, certisq; principiis ex natura
notis constat: unde non errans &
vaga opinio, sed stabilis firmatq;
 B 7 scien-

scientia existit. At vulgarem, hunc in modum inter cætera depingit: quæ circa unius alicujus populi leges, earumq; vulgarem intelligentiam & usum versatur. cui qui præsumunt, non veri & expressi, sed plebeji sunt ac minuti Jurisconsulti. quæ non universalis est, sed legibus specialibus, circa quas versatur, ita astricta, ut iis sublatis, simul & ipsa intereat: quod significare voluerit Imperator ille, qui uno die totum Jctorem Romanorum sapientiam è medio se sublaturum minabatur. quæ constat bonitate natura, & multarum rerum memoria, cum longo usu & experientia conjuncta: quæ sæpe similitudinem quandam ac faciem gerat sapientia, cum non sit. quæ quia mensura caret, nec definitam habet regionem, cujus terminis se-

pra

pta teneatur; infinita est & contentionibus plena, multisq; difficultatibus obstructa: ut ex immeritis scriptis eorum, qui illam sequuntur, & opinionum varietatibus, quibus summa dissensione certantes, tanquam fluctibus in vasto mari, sursum deorsum jaectantur, videre liceat. Et hanc distribuere in facultatem Legulejorum, & Pragmaticorum. Assimilatam vero nominat, quae circa juris ac justitiae umbras versatur: diducitque in Sophisticen, & Rhetoricen. Atque huc digitum intendunt melioris monetae Consulti, qui mentionem passim faciunt solidioris & sincerioris Jurisprudentiae.

III. Porro, quod non in omnimodo studiorum genere, sed tota vita usu venit, ut restrictior sic bono-

bonorum, quam malorum copia; id in Jurisprudentiam quoque convenire fatendum est: eo magis, quo est amplior sectatorum numerus. Scilicet hic quoque multi thyrsigeri, pauci Bacchi: ut vel ex iis, quæ dicturi sumus in sequentibus, nimium quam erit manifestum. Atque id hoc in primis seculo, in hac mundi fenestra: quod & sciunt, & deplorant, qui cum præsentis ævi memoria cognitionem vetustatis junxerunt. *Nempe alius ingeniorum vigor* (quæ sententia est Jacobi Leotii, clarissimi JC. in *Oratione de Vita & Scriptis Papiniani*) *alia etiam diligentia assiduas laborisq; nec per otium & voluptatem, sed pulcherrimis ac gravissimis exercitationibus melior vita pars agebatur, provecior etiam immo*

atas

etas & capularis. Quare nec mi-
rum tam fecunda bonarum rerum
tempora fuisse illa, quam hac no-
stra feralem ad barbariempuden-
damq; prolabi animadvertimus.
Idem in eodem loco queritur, ne-
bulosas potius mille ineptias, mille
captiones & laqueos, mille nocendi
artes passim hodie necti. De Ju-
risprudentia Romana nomina-
tim, cultissimus illa P. Cuneus O-
ratione 6. notat: Jus illud Roma-
rum, cujus summa est perfectio,
propter excellentem saculi nostri
perversitatem ita deformatum,
interpolatum, luxatum est, ubi
solidam & expressam effigiem ejus
nullam teneamus, umbra autem
& imaginibus utamur. Oratio
haud dubie magis oſos, nec publici
saporis: tot enim tamq; enormes
ceani commentarii, hominum
vel

vel doctissimorum, de singulis etiam ac minutissimis Juris articulis; ut excussa tantum non omnia, & mirifice illustrata, & si ulla ars, hæc certe, tam tenuis à fonte, plerumque jam alveo fluere videatur. Sed aliter vulgus, aliter eruditi judicant: quorum ex mente, quæ sic disputantur, ita coarguemus, ut partem equidem concedamus, sed exiguo adversantium lucro, partem falsam esse convincamus. Expedit enim, securitatem hominibus demi, & erroris capitalis, quo plerique tenentur, stirpes ac fibras animis penitus revelli: quo melius inferi vera Juris scientia possit.

IV. Damus igitur utraque manu, maximam hodie meti maximorum codicum Juridicorum messem. Neque enim, prope dixerim,

xerim, ullus est Doctorum (sunt autem innumerabiles) qui mansura in vestigio suo fundamenta Reip. existimet, nisi lectiones suas aut definitiones toti Orbi promulgaverit. Sed pauca certe ex his, ut mox patefcet, ad veram Jurisprudenciam pertinent: cui officium magis, quam conducunt: plane ut non florere, sed silvescere ars hæc sit putanda. Sicut non exculca dicitur arbor, quæ luxuriat inutilibus ramis, & comam sine lege diffundit; sed quæ falcem passa, incrementi sui habet modum. Nullus sane liber tam est incommodus, ut non aliqua sui parte proficit: verum hoc boni facile absorbetur damno temporis, quod fit legendis tot quisquiliis: &, ut loquitur Sacratissimus noster Imperator, *§. 16. Const. de*
Com-

Confirm. Dig. ad Sen. & pop. mult-
to utilius est, pauca idonea effuge-
re, quam multis inutilibus homi-
nes prae gravare. Nihil ergo huc
facit prodigiosa illa moles, negli-
gentissimæ diligentiae testimo-
nium: neque enim quam magnus
liber, sed quam bonus sit, refert.
Græci dicunt: μέγα βιβλίον, μέγα
χρόνιον: & ex sententia Hebræorum
granum piperis consistit in cunctis li-
brarum præstat. Ex multitudine ve-
ro ipsa, quanta ad Jurispruden-
tiam perveniunt mala? Jam pri-
imum fit, quod indicatur L. 2. §.
17. C. de V. J. E. ut tot libros com-
parare impossibile sit: deinde, ut
maneat in scientia, &, cum legi
illi, meditare præsertim, neque-
ant, similes sint inæditis, oleumq;
& opera pereat; propter quod
non acute minus, quam vere ibi-
dem

dem dicitur *egena multitudo*,
opulentissima brevitatis: demum,
 ut voluntate judicum magis,
 quam legitima auctoritate, lites
 dirimantur. Præterea autem cum
 doctrina, affectu & ingenio di-
 versos diversa generare necesse
 sit; maximæ hinc confusiones, di-
 gladiationes, fluctuationes tyro-
 num, litigatorum, præsidum, ca-
 lumniandi velut anfa & instru-
 mentum, cessatio poenæ temere
 litigantium, innocentium da-
 mna, & jus sceleri datum, ad sum-
 mam Reip. noxa & dedecus; hac
 imprimis tempestate, qua minus
 eruditæ, cautæ, parcæ dissensio-
 nes solent esse, quam erant vete-
 rum.

V. Ideo *Cunæus* (ut argumen-
 tis subjungamus testimonia) in
 laudata modo *Oratione* scribit:
Acces-

Accessit aliud quoque, quod longe
 pejus est, ambitio pravaq; libido
 quorundam, qui in Jus civile cum
 immanes commentarios scriberent,
 parte omnia subtili argumeto-
 rum collectione in disceptationem
 vocavere, Jusq; dedere nobis con-
 troversum, quod tam aëtoris, quam
 rei partibus deservit. Hinc nulla
 causa, æqua iniqua, justa injusta
 reperitur, ad quam defendendam
 desit Doëtoris alicujus auctõritas,
 aut cavillatio ab iis excogitata,
 qui intelligendo effecere, nihil ut
 intelligerent. Adde huc Pagani-
 num Gaudentium, Theologum &
 JC. qui de Justinianei sæculi mori-
 bus nonnullis, parte 2. cap. 29. ex-
 clamat: Superiori ac nostra tempe-
 state, ut amarunt amantiq; peccare
 in Justinianum, qui Justinianum
 semper in ore habent, qui auspice
 Justi-

Justiniano rem faciunt! Replent officinas Bibliopolarum immanibus voluminibus, quibus gerendis opus est gerulorum humeris latis robustisq;. An vos, qui tanti facere vultis videri Casarea jussa, Casarei jussi immemores, prolixis milliesq; repetitis disputationibus involvitis Pandecten, Codicem; calamitosos profecto obtot, à quibus lacerantur, rapiuntur in varias partes, interpretes. Scio, quid mihi reponant nostrates Jurisperiti, alios esse mores nostros à Justinianeis. Nec ego eis pergo esse molestus. Norint tamen, quid gravissimis verbis ingerat Imp. L. 2. §. hoc autem, C. de V. J. E. Sed & alii Jurisconsulti cacoëthes hoc scribendi frequentissimis insequuntur querelis, alterumq; Justinianum suspirant; nec docti modo, verum etiam

etiam indocti, quiq; & ipsi scrip-
 titant, & scriptoribus, quos vi-
 tuperant, utuntur. Oneri enim
 sibi mutuo, & senio est turba: &
 quod quisq; damnum dat, sentit:
 pluresq; aliquanto sciunt, quid
 rectum sit, quam faciunt. Ve-
 rum quid opus de his queri, quæ
 contemnere liceat? aut Justinia-
 ni, ejusve legis, consuetudine sæ-
 culi victæ, meminisse? Ni fallor,
 licere debet litteratis, curas & opi-
 niones suas, saltem non manife-
 ste improbas, quasi merces, pro-
 trudere, & dignum à posteritate
 τιμημα expectare: nec minimum
 hunc esse studiorum fructum ac
 solatium, immo & incitamen-
 tum, reor. Sed quemadmodum
 his scribere, sic aliis liberum est
 vel uti scriptis, vel non uti; tri-
 buere eis fidem & auctoritatem,
 vel

vel negare. Ex quo apparet, longe remissius accusandos esse, qui plurima emittunt, quam qui promiscue admittunt, ac pro legibus aut foliis Sibyllinis colunt; & huc maxime morbi vim incumbere, huc conferri medicinam oportere: sicut laudabiliter ex parte factum in nupero *Imperii Recessu*, *an. 1654. §. Zu dermaliger; verbis, bewährte Scribenten.*

VI. Nondum tamen hoc efficit, ut à tot manibus excussa, quæ oportuerit, digneq; illustrata concedamus. Sed dicendum est potius, in quibusdam redundare Jurisprudentiam nostram, in quibusdam esse desertam, & inopia urgeri; & verum hic conspici illud fabulosum, *in mediis Tantalus aret aquis.* Affirmantem, certe audiavi magnum virum, &

C

in

in actu rerum versatissimum, in gravissimis id materiis ac locis, non sine damnoso negotiorum, impedimento, quotidie se experiri. Quin etiam honoratissimus meus Socer, & monere, & ostendere subinde solet, plurima esse in Jure nondum enodata: quæ longe satius sit requirere, quam proteritis argumentis revocandis otium terere. Præsertim verò in publicis (testor eos, qui deliberationibus & comitiis interfunt) tantum superest agendum, ut nihil usque adhuc actum videatur; nec materia desit fabro, sed materiæ faber: sive quod *periculosa plenum opus alea*, sive quod scripturos deficiunt acta publica; iis vero, quibus copia est, scribere vel non vacat, vel non curæ est, vel non fas habetur. At enim ne-

gari

gari non potest, Jurisconsultorum numero contineri altissimæ eruditionis nomina: quos tanto studio nihil egisse, non est vero simile. Equidem fateor hoc, & præ me fero, & libenter talibus assurgo. Quis enim abnuat, optime de Jurisprudentiâ meritos Cujacios, Gothofredos, Brissomios, Pithæos, Hotomannos, Fabros? Sed & pro tanto cultorum numero paucissimi fuerunt illi, & multo pauciores adhuc sunt: neque adeo soli complecti omnia, dicendo, aut enavigare hunc Oceanum potuerunt: iidemque in foro, quod studio Juris adhibuerunt præsidia philosophiæ & humaniorum litterarum, tanquam hæc sola didicissent, pro theoreticis aut criticis spernuntur: contra, quo crassior quisq; est & im-

politus magis, eo promptius recipi, suscipi, in probatis reponi, nec eruditio stare posse cum iudiciis videtur. Quæ cum non minima labe sæculi, fundiq; nostri calamitas sit, cura & determinatione sapientis legislatoris indiget.

VII. Sed ut liquidius appareat, ex qua nota sint plerique ætatis nostræ commentatores, digere-
mus eos in tria maxime genera; in Descriptores, Excursores, Argutatores. Omnium abjectissimi sunt Descriptores, servum pecus: quos in *Seduardo Hopperus lib. 4. tit. 8.* sic adumbrat: *qui certis quibusdam destinatisq; sententiis quasi addicti & consecrati, alii in aliorum auctoritate delitescentes, cum ipsi nihil clari videant, haud absimiles iis sunt, qui noctu aberrantes, eo accurrunt, ubi plurimas*

voces

voces aliorum, aequae atque ipsi oberantium, attolli audiunt; vel qui, cum ratione non possint, clamore vincere student. Elegantissimus Barclajus, in *Icone animorum*, cap. 2. litterarum fata per saeculorum vices revolvens, devenit ad aetatem, qua scientia quoddam genus, animis & temporibus illis aptum, in *Jure Responsa Prudentum, Imperatorumque Rescripta*, vel qua Pontificibus placuerunt, insanis & inconditis voluminibus ad aeternos discipulorum labores augere. Plurimis vero hac ratio fuit scribendi, ut, quodcumque argumentum sibi sumerent, priorum auctorum de eadem re verba atque sententias, tanquam sua, lectoribus darent. Sic unius saepe error ceteris lubricum fuit, quo temere laborarentur; vicissimque de unius recta sententia

mutuam sapientiam multi sumebant. Quis non agnoscit in hac velut tabula sæculi nostri faciem? Nam quod idem auctor hanc caliginem ex animis hominum jam deleram gaudet, nobis aut non factum id omnino, aut redisse utique pristinae tenebrae videntur. Sed, per Deum, quid sibi volunt centonum isti factores, & παρὰ τοῦ θεοῦ, ex alieno jecore sapientes? quibus religio est, tria vel quatuor verbula sine auctoritate legis alicujus, aut interpretis, chartæ imponere; & cura ingens, probare principia, reprehendentes largiter *Ehemio, Principior. Juris l. 4. c. 4.* adde sis *Illustr. Forstner. in Tac. p. m. 201.* qui, ut *Socer. meus, Diss. 1. de Confronatione, in præfat.* queritur, ex *Wesenbicio, Treutlero, Bocero, Hakelman-*

no, Mejero, Arumao, Gothofredo, Antonio, & similibus antesignanis, disputationes concinnant tumultuarias? Parcant tandem chartæ, & lectori, & sibi: & omis-
 sis, quæ habemus, afferant ea, quæ desideramus. Non deerit, quod agant: cum, ut Socer itidem meus statuit, *Jurisprudencia à tot seculis certo careat Nomenclatore*, qui difficultates in singulis textibus hærentes expediat; glossis veterum, item Corasii, Costalii, Gothofredi, Bandoza, & aliorum, quas Navius & Barbosa conguessere, subsidiis parum proficientibus.

VIII. Ad Excursores venio: qui sua quidem afferunt, sed vel à proposito aliena, vel certe superfluentibus & sæpius occurrentibus verbis. Quo in censu manifeste sunt, qui Institutionibus Juris

ea ingerunt, quæ nec sensit illis
 Imperator, nec immista voluit;
 satis enim explicat ipse, quis illa-
 rum finis sit, *L. 11. §. 11. C. de Vet.*
Jure Enucl. adde *L. 2. §. 3. §. 11.*
ibid. & *D. D. Tab. Elem. Jurisprud.*
parte 1. th. 1. Id ergo inculcant,
 quod & contra ordinem est do-
 ctrinæ; & quia rudes non intelli-
 gunt, ineptum; & aut inhumana-
 num, quatenus infirmos animos
 obruit multitudo; aut ob varietatem
 impossibile retentu; sed &
 desertores efficit; aut saltem ge-
 minat laborem; atque diffiden-
 tiam parit; denique ad finem se-
 rius perducit: quæ omnia mo-
 menta latent in *§. 2. Inst. de Just. &*
Jure. Sed illi nihil pensi habent,
 quid dicant, dummodo dicant.
 Atque hoc est, quod significat Sa-
 lomo, cum ait: *Stultus omnem spi-*
ritum

ritum suum educit. Iterum citandus venit mihi *Cunaeus*, cujus eodem, quo diximus, loco valde plausibilis est oratio: *Reprehensus olim Albutius Rhetor est*, inquit, *quod in omni controversia dicere cuperet, non quicquid debebat dici, sed quicquid poterat. Nobis in jure tractando non operosum molimen, aut eruditionis ostentatio, sed simplicitas sensuum frugalitasque placet, ex qua nitor aliquis, sed haud quaesitus, exurgat. Quemadmodum in ambitu vitae, si quis oculos mentemque circumferat, plurima occurrunt, pauca delectant, pauciora prosunt: ita in interpretis peritus cum multa se insinuant, non omnia sunt admittenda. Subjicit deinde specimen pravi moris, & optima sententia concludit. Ac sane, si per me staret, omnibus*

illis tam in Instituta, quam reliquos Juris libros verbosissimis commentariis facile anteferrem eruditam paraphrasin, aut notulas, quibus cujusque legis sententia, rationes, usus, perpetua diligentia perstringerentur, aut indicem saltem accuratum; contractis, quæ in scriptoribus illis maxime recta, & utilia, & geometrica quadam ratione congruentia. Atque utinam exoriantur, qui idoneis facultatibus instructus, tale quid vel in solidum præstet ipse, vel partiatur laborem cum similibus sui; omnibusque Juris expositoribus versetur ante oculos, & museis inscribatur *Ben Siræ* dictum illud: *Dies brevis, & opus multum!*

IX. Oblitus prope sum Arguatorum: qui acriore ingenio, quam

quam iudicio, subtilia tractant
 potius aut levicula, quam aliena;
 & confimiles Academicis & Pyr-
 rhoniis, in discrimen omnia vo-
 cant: eoque efficiunt, ut Juris-
 prudentia, res quotidiana, ut sic
 loquar, pane fiat inutilis, aut cer-
 te tristibus involvatur spinis, ac
 ludibrium debeat vulturibus co-
 gatis, Jurisq; odoribus, privato-
 rumque ambitionem publica res
 luat. Nusquam scilicet tam ma-
 gno constat delirasse, quam in
 hac ipsa disciplina: quantoq; vali-
 dius extimescimus vitia, quæ æ-
 dium fundamenta quatiunt, quam
 quæ culmen, aut impositos mu-
 ros; tanto etiam debemus illa,
 quæ pertinent ad leges: in quibus
mentem & animum & consilium
& sententiam civitatis positam
esse, Cicero pro Cluentio affirmat.

Amplissimus Socer meus alicubi refert, agitatum in celebri Academia problema, de gallogallinaeo Corydonis, qui dum assidue versatur in granario Amynta, alba Damonis gallina ad ovum enitendum gratas fert suppetias: at nigra Lycida gallina ovo huic temere incumbens & incubans, pullum excludit. Querebatur, quis ex istis quatuor editi pulli dominus sit? Ita passim quæri videas, Instituta præstet dicere, an Institutiones? Cæsar undenam appellatus? an non ex eo, quod ex utero cæsus? quasi vero primus Julius hoc nomen gesserit, non hereditate acceperit? Justinianus an ex Avunculo dictus? unde vocabulum Juris? & his similia. Quæ qui in scholis discunt, iis necesse est accidere, quod declamatoribus olim,

olim, ut, cum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos. Neq; ego, cum hæc reprehendo, fundamenta Juris & principia altius repetita, & quicquid theoriæ voce complectuntur nostri, sollicitare & tremefacere cogito. Est enim aliqua subtilitas, inquit rursus in ingressu commentationis de *Jure Cerevisiario*. Socer meus, cum ad constituendum, tum ad discendum Jus necessaria: alia vero nimia, otiosa & supervacua est; qua scil. vel in objecto, vel in modo peccat: & reliqua. Inprimis vero etiam huc referimus importunos illos Aristarchos, qui, pessimo sane exemplo, convellendis principiis (ut, æquitate naturali) & investigandis nævis Jus illustrent: quos pœnis rectius, quam verbis argui

dixeris. Et hi fere sunt, in quibus se jactat scilicet Jurisprudencia. Non ab re foret, paullo liberius ire per exempla, & unum alterumve scriptum ad veritatis lucem & lancem exactius revocare: plerique enim, declinari oportere hoc vel illud vitium, pulcre sciunt; at hoc vel illud esse vitium, id vero, nisi exemplis sparsis, cæco in pullos suos amore nesciunt. Sed & longum hoc, nec instituti nostri, neque etiam sine invidia vel defunctos appellavero, vel virtutes. Deprehendet facile, qui triumphata sæculi oscitantia, judicii vires incitare volet atque intendere. Nobis ex his ad reliqua gradum fecisse satis est.

X. Cum igitur molestum est, tanto infelicius Juris cultorum velut fluctu respublicas inundari,
 tum

tum accedit aliud longe molestissimum. *Theognidis* illud fertur: *πολλάκι τὴν γνώμην ἐξαπαλῶσ' ἰδέαι. Sape animam externa decipiunt species.* Nempe & bona aliquando, & mala fere sub diverso habitu latent. In Jurisconsultorum scena id fit nominibus ac titulis variis, obtentu publicorum munerum, decantatis veris pariter ac fictis Juris Justiniani laudibus, percepto, quem vocant, stilo curiæ, legum & auctoritatum aliarum super alias citatarum cumulo, sententiis ac regulis ex libris subsidiariis depromptis, & talibus: quibus larvam sibi quandam induunt. Nec vero cujusvis est, in retrusa atq; abdita rerum, atque adeo Juris, penetralia & recessus, ut doctrina, sic iudicio, se inferre.

Non

*Non semper ea sunt, quae videntur:
decipit*

*Frons prima multos: rara mens
intelligit.*

*Quod interiore condidit cura an-
gulo.*

Turpe autem certe, falli inanibus simulacris; in re forensi etiam, perniciosum: quomodo noceret, qui fontes publicos inficeret, crepidinem melle circumlinens; aut qui medici specie, mortem consulentibus ægris propinaret. Aristoteles dixit, deterrimam esse injustitiam, quæ instructa armis sit. recte quidem illud maximus auctor natura verique: sed tamen longe deterior ea est, quæ speciem quandam Juris præsefert. Quemadmodum cicuta, si sola bibatur, meri potione, ne exitio non sit, impediri potest; sin permista cum vi-

no hausta sit , nullus jam super-
 est remedio locus : ita hominum
 impotentia cupiditasq; , si per se
 bacchetur , imperio legum frenari
 potest ; sin Juris auctoritate ad-
 juta in Remp. semel penetravit ,
 ilicet actum est. non ipsa Salus po-
 pulum servavit. desperata & pro-
 fligata res est , ubi se cum venenis
 remedia miscuerint. Excerpti-
 mus verba *Cunai* , ex memorata
 sæpius *Oratione*. Quid, quod hac
 ratione indigni, confuso justitiæ
 ordine, dignorum præmia occu-
 pant ? quod veræ Jurisprudentiæ
 pretium minuunt ? quod in locu-
 lis clientium eotectius & securius
 grassantur ? Non frivolus proin-
 de fuerit labor , auferre larvam
 istis mimis , quo, agniti , facilius
 caveantur ; insimulq; rectum le-
 gitimæ scientiæ iter in spem Reip.
 suc-

succrescentibus, inter tot confusa vestigia, aperire. Et nos quidem aliqua, pro virium & otii modo, hinc fortasse non aliena subministrabimus, prima veluti lineamenta signasse contenti: excitabit autem, spero, Providentia Sermones, qui hæc cum stilo, tum, ipsis factis quam plenissime præsentent.

XI. Ea igitur maxime intuentes, quæ vel hodie controversa, vel præ ceteris graviter ignorantur, veri Jurisconsulti quatuor ponimus *κεῖνεία*, ut sic dicam, universalia, ad quæ referre omnia possimus: SCIENTIAM LEGUM, ARTEM JURIS, VIRTUTEM APPLICANDI, ET ELOCUTIONIS DECUS. Jurisprudencia enim, ut disciplinæ activæ omnes, & theoriam utique
habet

habet aliquam, & praxin. Theoria leges, quæ materia sunt hujus studii; & tractandarum legum modum, qui formæ similitudinem habet, complectitur. Ad illam velut manu apprehendendam pertinet scientia: ad hunc certa lege gubernandum arte opus est. Porro, cum leges ideo rogentur, ut sint actionum regulæ, componere isthæc duo, & quasi per syllogismum his illas recte applicare; denique, cum nemo sibi, sed aliis Jus dicat, conceptam inde animi sententiam verbis commode significare oportebit: in quibus Jurisconsulti virtus ac decus maxime spectatur. Et hæc sunt, ex quibus praxis surgit. Quæ quidem omnia suo & vulgi iudicio possident, quos personatos ex re appellamus: ignorant enim

enim vocabulorum horum vim, & quæ inde longo velut agmine consequuntur; illud unice respicientes, quod primum se objicit intellectui. Erit igitur nobis personatus Jurisconsultus, qui non vim, sed speciem harum rerum, & particulam quandam tenet. Nunc, quoniam summatim de utroq; constat, paullo fusius singula explanemus; atque id, quam maxime fieri potest, evidenter, à notioribus ad minus nota, atq; adeo in lite posita, facto transitu: ne vel severe nimis, quid fieri debeat, vel maligne, quid fiat, tradidisse videamur.

XII. Ac primum nominavimus & conjunximus theoriam & praxin; jure an injuria, vel jam liquet, vel tum certe liquebit, cum de singulis utriusque partibus erit sermo.

sermo. Apposite interim Baconus Verulamius, in Fabro Fortune commentatur: Legitime inquisitionis vera norma est, ut nihil inveniatur in globo materia, quod non habeat parallelum in globo crystallino, sive intellectu: hoc est, ut nihil veniat in practicam, cujus non sit etiam doctrina aliqua & theoria. Quod in Jurisprudencia amplius demonstrat Wilhelmus Schmuccius, J.C. in Dedicacione premissa Indici Labitti, verissime inter cetera judicans: Nisi profiscatur actus à certis artis sue praeceptis, fieri nequit, quin aut scopo prorsus aberretur, aut, si tandem aliquando is feriat, illud τὸ χ_ρη_μ magis, quam τὸ χ_ρη_μ, usu venisse dicendum sit. Singillatim vero contemplationis in decurrendo Juris
spa-

spatio necessitatem docuit laudatus Socer, *in praliquio tractatus, de Jure Cerevisiario*. In primis enim theoria indignius se haberè queritur. Quod quidem est, quasi tu dicas, maximam œdibus ad fastigium perducendis adhibendam esse curam, fundamentis vero collocandis nullam aut exiguam; vel nequaquam per portam ac vestibulum, sed per parietem intrandum esse penetrale. Quare ut praxis Juris propter usus vitæ, sic theoria propter ipsam praxin opere summo est expendenda: & ut illa ex eo laudatur, quod rationem finis obtinet, in quo est perfectio rei; ita hæc, quod initium est & caput, quod *cujusq; rei potissima pars* vocatur *Caja*, aliis dimidium facti, & plus toto dicitur: utq; illa sine hac im-

per-

perfecta, ita hæc sine illa etiam
 vitiosa & læsura; cum foras spe-
 cter, ac per negotia humana se
 effundat, à quibus se remover il-
 la: eoq; omni vi, consilio, aucto-
 ritate providendum, ut hæc duo,
 inter se tam arcto foedere copu-
 lata, ex pari coëant, & theoria, si
 non majore, certe non minore
 nisu & impendio temporis, quam
 praxis, à devota Themidi pube-
 colatur. Hæc cum ita sint, de-
 prehendantur tamen, qui non
 segniter utrumque oppugnent,
 saltem ex occulto, insectando,
 laudã dove frigidius, ipsisq; actio-
 nibus; dum vel negligunt, vel
 certe non tantum, quantum satis
 est, detenti voluptate, aut nimia
 festinatione, inde hauriunt. In
 quo male convenit Academicis
 & Pragmaticis. Illorum enim
 multi

multi nec usum habent rerum, nec crebris selectisq; progymnasmatibus forensibus transferre jus ad facta monstrant : horum pauci solidum juris omnis intellectum & nusquam hærentem continentiam ex schola ad Remp. capefendam afferunt : sicut mox itidem cognoscetur. Jam vero cujus ominis aut gloriæ sit, cantherius in porta, id est, circa ipsa initia doctrinæ offendi, me prudentiores dicant.

XIII. Ostendimus autem supra, bipartitam rationem esse theoriæ, artem & SCIENTIAM. Ac sciri quidem leges à Jurisconsulto oportere, cum dicitur, probatur. Nimis enim ridiculum fuerit *συνεργήτων*, Jurisperitus legum nescius. Nam & à quolibet cive hoc exigitur, ut sciat : adeo
ut

ut in lucro nec feminis jus ignorantibus subveniri soleat, L. II. C. de Legibus. Et proinde necessarium magis Jureconsulto hoc est, quam proprio. Quare ulterius progredimur. Nimirum non quævis scientiæ particula, quia doctiorem, ideo Jurisconsultum statim efficit: cum scientia sit aliquid totum, & in se perfectum, & quodammodo individuum; cui ipsi quoque congruat *Aristotelicum ἀξίωμα: Essentia rerum se habent ut numeri.* Sicuti medicus non putatur, qui vel solam Diæticen, vel Pharmaceuticen, aut Chirurgicen callet. Jurisperitus igitur, si verum amamus, absolute dici nequit, qui vel in una specie, vel parte generali, immo etiam capite juris, imperitus offenditur. In quo postremo separata

D

est

est Jurisprudentiæ ratio, & ab aliis artibus secreta. Nihil enim obest medico, nihil physico aut mathematico, aliqua nescire: nam & angustum est humanum ingenium, & res, in quibus animum illi occupant, infinitæ ac reconditæ: jus vero finitum, nec in puteo latet, sed in publico omnibus lucet. Quapropter non omnibus modo tenendum est, sed & omne: adeoq; Jurisconsultus, etiamsi promptissimam habuerit cunctarum legum memoriam, nihil præstiterit à vulgaris civis officio diversum. Cur ergo scio, reperiri multos, qui, cum magnifico istoc nomine appellari se gaudeant, Corpus Juris Civilis, quod *Justitia Romana templum* vocat Imperator, nunquam totum perlegerint? qui in docendo

satis

fatis habeant, extantiores Digestorum & Codicis leges verbosè exposuisse? aut de omnibus quidem, vix tacto interim verborum textu, summatim ac pro arbitrio declamavisse? aut qui plane à legum fonte ad juniorum Doctorum rivulos, an lacunas, miserorum juvenum sitim deducere non vereantur? Postremo à plurimis abesse plurimarum legum scientiam (non agimus jam de inexplicabilibus istis; neque etiam de exoletis, sed receptis in usum, & patriis maxime, loquimur) vel hoc patet argumento, quod Jurisconsulti nostri passim ipsi legibus se mutuo conficiunt & confutant: ut hanc ipsam ignorantiam, non ultimam tot dissensionum causam arbitrer. Nimis vastum esse corpus illud legum in-

quies. Sane quidem: at non certe carens fine. Quod ostendunt illi, qui notis aut commentariis universum aut parte maxima percurrerunt. Et quanto plura interrim sunt, quæ alias legimus, immo & quæ ipsi scribimus? Quod si daretur huic labori tempus, quod minore multo necessitate, ac propemodum absurde & temere, interpretibus invigilando absumentur; jam victa esset horribilis illa difficultas, nec horum auctoritas jus civile premeret. Ex quo apparet, ignaviæ hunc colorem esse, non infirmitatis præsidium. Atqui idem jus multis partibus extabuit & consenuit. Sit ita: concedamus præterea ad tempus, nullum esse omnino his talibus usum ac utilitatem. At hæc ipsa quis judicabit, nisi qui legerit?

gerit? An sufficiet, quæso, fortuita & vaga legum ab aliis citatarum per partes inspectio? Quamdiu igitur non erit, qui Justiniani laborem, juxta consilium quorundam, quod ad Jus Canonicum producit *Thomas Campanella*, ad modum redegerit, & mortua velut ac emerita membra ferro succiderit (quod opus laudari non potest, nisi perfectum) aut certis notis vigentia usu à desuetis seposuerit; tamdiu hæc cum illis habenda & legenda erit. Non igitur & hoc ridiculum est cum maxime, nescire Jurisconsultum, nisi librum ipse prius consulat, quid circa hoc aut illud negotium, quo de quæritur, aut quæri potest, sacratæ leges sanciant, vel non sanciant? Et quid sibi non erit copia? quid si derepente, ut

fit, inter ipsam actionem nascatur
 quæstio? libera ad discendum
 mora nulla sit? Quis tum ferat re-
 sponsantem, scire se non oportet?
 Quod autem scire oportet,
 nescire, opinor, dedecet. *Turpe
 causas oranti, jus, in quo versatur,
 ignorare.*

XIV. Leve est, quod accusa.
 Dantur, qui longe turpius in ge-
 neralibus Juris partibus deficient.
 Quod Jus, ut vel ex *Institutis* no-
 tum, constat scripto, vel sine scri-
 pto; *Fabius inscriptum* nominat.
 Scripti genera sunt, Civile & Na-
 turale. Quorum vim non asse-
 quitur *Theophilus, in paraphrasi
 tit. de J. N. G. & C. J. insigniatur,*
 Quid agis? dicet mihi aliquis: na-
 turale jus accenses scripto? Ego
 vero haud ignoro, non tam in co-
 dicibus, quam cordibus homi-
 num

num & ratione ipsa, jus hoc Dei digito primitus esse perscriptum. At postquam singulari naminis bonitate (de quo latius Theologi & *Melanchthon ad lib. 5. Ethicor. Aristotelis*) & in Decalogum (quem *psalterium decem chordarum, & triacum septem* vocat *Augustinus*) repositum, & à Salvatore, interprete maxime authentico, luculente explicatum, totisque adeo sacris litteris absolutissime comprehensum, & à venerandis Ecclesiæ Patribus diffusum, ad Orbis Christiani cultum patet, quamvis non omnes viri docti ejus rei memores satis videantur; magna ratio est, quæ me jus naturæ scripto juri apponere, nec ab humana ratioeinatione amplius repetere jubet. Sed quare, quidve commeritum jus gentium,

tium, in hac recensione est omis-
 sum? Non hîc ego *Aristotelis*, non
 aliorum ex veteribus utar aucto-
 ritate, quibus *διχοταμία* hæc placuit:
 ipsa me ratio defendat, volo. Jus
 ergo gentium vel erit illud, quod
 auctore Deo per rectam rationem
 gentibus stricte servandum præ-
 cipitur; vel quod à Deo non præ-
 ceptum, ab hominibus libere sus-
 cipitur, nec genti cum gente in-
 tercedit, aut unam alteri obstri-
 ctam tenet, sed propria cujusque
 coetus *ἀνθρωπότης* nititur, & usibus
 deservit; vel quod populis, com-
 muni velut conspiratione & con-
 sensu, universitatis bono placet,
 ipsosq; inter se mutua fide conti-
 net ac respicit. Primi generis, ut
 sic dicam, ostium non obscure,
 nisi opertis aut conniventibus o-
 culis rem inspicias, erumpit in.

Occa-

Oceanum juris naturæ; cujus vis in eo est, ut habeat auctorem, Deum, ut insit rationi, ut præcepto obliget; parum proficiente ad diversum juris genus constituendum discrimine principiorum naturæ, & conclusionum; quos gradus rectius appellaveris. Nam illud quidem, *Quod natura omnia animalia docuit*, instinctus certe naturalis est descriptio, non legis; eodemq; pertinent, quæ ab eodem *Ulpiano* subtexuntur exempla. Ideoq; nonnulli Jurisconfulti ab hac definitione recesserunt, ut *Althusius*, *Jurisprud. Rom. lib. I. cap. I.* qui tamen, cum justitiam brutis adimat, fortitudinem, prudentiam, castitatem largitur, nimis benigne; ut *Hottomannus in Partitionibus Juris Civ.* in quo loco dextre sunt accipien-

D s

da

da vindicationis exempla ; ut
Melchior Kling, *Enarrat. Instit.*
lib. 1. tit. 1. ut deniq; Canonistæ.
 Infirmum est, quicquid simpli-
 cissimæ huic sententiæ defugien-
 dæ quæritur. Neq; ego prohibeo,
 jus naturæ appellari gentium,
 quatenus hæc utuntur illo ; sicuti
 idem jus respectu præscribentis
 divinum, respectu utentium hu-
 manum potest dici : modo con-
 stet, hæc ita nomine discrepan-
 tia, re ipsa esse eadem ; atque adeo
 pro παραλληλισμῷ habendam fere
 formulam loquendi publicam,
 quæ jus naturæ & gentium con-
 jungit. Secundum genus in fre-
 tum juris civilis se exonerat: quod,
 quia idem sæpe diversis gentibus
 probatur, & alteri ab altera velut
 per manus traditur, fallit identi-
 dem juris gentium facie; cum jus

gen-

gentium non fit, sed rectius dicatur jus civile plurium gentium: ut feudorum exemplo intelligitur; quo & referimus servitutes bello captorum, duce *Aristotele*, & quem nos modo dedimus, juris hujus *νόμος* seu descriptione. Tertium, si bene consideres, cum destituatur summæ potestatis moderamine, quam scilicet gentes universim acceptæ, præter Deum, naturalis juris auctorem, agnoscunt nullam, ad pacta tacita reddit; qualia sunt, jura legationum, exclusum bellis toxicum, & id genus alia: atque adeo jus est quidem, & obligat, non ut lex tamen, sed ut pactum: utroque enim modo juris vox accipitur. Sublata igitur æquivocatione, plene jam apparet, duplicem juris pro lege accepti, si velis *ἀνεξαρτοῦν*,

esse rationem, civile & naturale. Nec tamen in magno ponimus discrimine, hoccine modo, an cum *rubrica Institutionum* tripliciter partiri velis. Nam & liberi hæc iudicii, non præscripti juris: & scimus, crassius interdum loqui, præsertim in aliunde arcessitis (quale est hoc, quod totum ad Philosophos pertinet, indeq; petere oportet) non esse statim indecorum. Illud visum est adjicere, rem humano generi perutilem præstiturum, qui pacta hæc gentium universalialia, quorum multa attigit *Grotius*, celebri opere *de Jure Belli & Pacis*, ex historia & usu observata, iudicio discreta, ductâ per seriem ac momenta temporum annotatione & prudenti disputatione aucta, in opuscu-

scutum singulare collegerit. Sed
 hæc ἐν ἀρχαῖς.

X V. Jus civile, quod & τοπικόν,
 & γεινόμενον dicitur, intelligimus il-
 lud, quod cives, ut tales, ample-
 ctuntur: quo, parte qualibet uni-
 verso suo congruente, effiat inde
 salutaris Reip. harmonia. De cu-
 jus origine ex Philosophia civili
 alias dissertavimus. Ex qua cum
 satis appareat ejus necessitas, in-
 sensati merito habentur, & re-
 sponione indigni, qui jus æqui-
 tatemq; naturalem & experien-
 tiam sufficere credunt continen-
 dis civitatibus; aut ex pristina
 barbarie χειροδύναμιον revocant; aut,
 cum jus ipsum nequeant, sancto-
 res ejus & compilatores libenter
 vellicant atque infamant. In eo
 autem positum est jus civile, quod
 flexis oculis ad honestatem, &

utilitatem certi alicujus cœtus ,
 tam communem , quam pro-
 priam , jubet aut prohibet , quæ
 nec prohibet , nec jubet natura ,
 sed suadet tantum , aut plane in
 medio relinquit. Exemplo mo-
 nopoli hoc te docebit *H. Grotius* ,
de J. B. lib. 2. cap. 2. §. 24. & cap.
12. §. 16. Interdum , propius ad
 hanc accedens , imperia ejus de-
 terminat ac complet : dum (ex-
 empli gratia) furtis adjicit pœ-
 nam , cultui numinis tempus &
 locum. Aliquando legem natu-
 ræ veluti suam facit integratque ,
 nova ad humanos animos appli-
 catione facta , quod jus mixtum
 quidam vocant : manet interim
 substantiâ suâ naturalis & diversa.
 Sicut aurum non ideo fit gem-
 ma , quod inseritur ei sapphirus .
 Quæ cum inexpugnabiles sint ve-
 rita-

ritatis, in tenebris palpant primo, qui jus civile progerminare ex principiis juris naturalis autumant, ut in syllogismo ex primis propositionibus collectionem. Etenim si jus civile effloresceret ex naturali, & adeo huic continuaretur, non faceret diversum genus juris, non magis quam jus gentium: ab illo enim postulatur, ut proprio stet principio, nec regatur ab alio jure, sed sit ipsa regula. Deinde ex his, qui jus illud divinum latius regnans, universalius, gravius, vetustius, immutabile, intrinsece bonum, eoq; *πρωταρχικὴν αἰσιν ἔχων δύναμιν, ἐν ἡ τῷ θεῷ δοκεῖν εἰ μὴ*, quod vere dixeris *αὐτοδίκαιον*; cum hoc humano, angustiore, ad singularia & minuta descendente, juniore, nec absolute bono, quod ideo à principio indiffe-

indifferens, & mox variabile, sine more confundunt; & prius illud, tanquam in sua regia & sede, in hoc inferiore requirunt, ac praesertim eo, quod ab ethnicis ad nos obscurius aut corruptius pervenit; oblivione scilicet illius, quod inter alios *Lactantius habet, lib. 5. cap. 15. Justitia origo in religione, ratio in equitate est.* Denique, qui in expositione Juris nostri non discernunt perite, nec diligenter ubiq; ostendunt, quid civile sit, quid naturale, & unde hujus interpretatio sit capienda: quod si quis faciet, *erit mihi magnus Apollo.* Quoniam igitur circa ipsa Juris Civilis principia impingi diximus, tentemus de iisdem cognitionis principis aliquid solidius meditari. Et primum aliud sunt principia Juris,

ut hoc artem notat, sive Jurisprudentiam; alia, ut objectum artis, sive leges. Illa (de quibus postea) proprie pertinent ad consultum juris: hæc à prudentia legislatrice assumuntur. Sed & hoc loco discriminanda veniunt principia historica, ut sic appellemus, tum communia, quæ initio hujus periodi tetigimus, tum hujus aut illius juris, ut Romani, quæ memorat *Tacitus, Annal. 3. cap. 26.* & *Pomponius, L. 2. D. de O. J.* à principiis philosophicis, quæ sunt hujus loci: ne dicam nunc de eo, quod omnis doctrina generalis, principiorum Juris appellatione laxiori, interdum demonstratur. Ac remotius quidem Juris civilis principium, ex quo pendet ejus auctoritas, venit ex jure naturali, quod instituit imperium civile; juxta

juxta illud, *Non est potestas, nisi à Deo.* Unde talis exit demonstra-
 tio: Quod imperans jubet, est fa-
 ciendum: at jubet hoc aut illud
 evitari vel appeti: appetendum
 est igitur, aut fugiendum. Proxi-
 mum vero principium aut est ju-
 ris civilis, ut est tale; aut ut hoc
 vel illud sancit: veluti si quæras,
 quonam fonte cadat constitutio,
 de dividenda inter patruelles ho-
 reditate in capita, *R. J. Spirens.*
an. 1529. S. Item als bissher. Il-
 lud generale intelligitur & u-
 num, eoq; facile discitur: hoc,
 pro capitum juris numero, multi-
 plex. Generale est, bonum civi-
 tatis: in quod leges civiles omnes
 ultimo resolvuntur. Ideo *La-*
Etantius Firmianus, Divin. Instis.
lib. 6. cap. 9. de his ait: *quas non*
utiq; justitia, sed utilitas repperit:

cur enim per universos populos diversa & varia jura sunt condita, nisi quod unaquæq; gens id sibi sanxit, quod putavit rebus suis utile? Nimirum quamvis hæc vel illares, quæ lege comprehenditur, insistant æquitati; tamen hoc ipsum, quod indefinitam illam rem relinquere noluit legislator, sed sanctionis ei vim accommodavit, ad τὸ συμφέρον pertinet. Sicut ergo juris naturalis principium & fundamentum est, convenientia cum natura rationali & sociali; ita civilis, convenientia cum natura & rationibus civitatis: quam quæ respectant leges, civiliter sunt justæ; & rectum, quod secundum illas geritur. Est enim justitiæ ratio posita omnis in proportionem. Sed præter hanc communem causam, pura curam præ-

præcavendarum **diffensionum.**
 (quod respicientes fortasse præsci,
 Themidi, filias dederunt, Ire-
 nen, Eunomiam, Dicen, vocave-
 runtq; Horas, teste *Apollodoro, Bi-*
bliotheca lib. 1.) aliis fere magis ex-
 pressis legislator, ut sic, non ali-
 ter statuat, permovetur: quæ
 non necessariae quidem (has enim
 ad jus naturæ relegavimus) sed
 probabiles. Omnis itaque civilis
 juris fontem & principium ma-
 xime proprium judicamus, Pro-
 babilitatem. Quæ vel æquitatis
 certe est, ut in specificatione,
 quam vocant; in qua parum in-
 terest Reip. uter ex duobus liti-
 gantibus rem ferat: vel utilitatis,
 ut in lege, de non transcenden-
 dis muris civitatis: vel utriusque,
 veluti jura, quæ plus favent ma-
 sculis; præter enim familiarum,
 decus

decus ac perennitatem recordantur dignitatem sexus. Sed interdum prægravat æquitas, ut in jure *απολιμήσεως*, quo socii venditoris retrahunt; interdum utilitas, ut in jam dicta masculorum prærogativa; adeo ut lex prorsus iniqua sæpe videatur: unde *Quintilianus J. O. lib. 3. cap. 6. Est aliquid æquum, sed prohibitum jure; ut libertas testamentorum: & ad hoc requiritur ab Ulpiano, ut utilitas sit evidens, L. 2. D. de Constit. Princ.* Incidit quoque aliquando, ut plures, etiam in una legis particula, concurrant æquitatis vel utilitatis rationes; quarum tamen potior sit, quæ præcipue conditorem moverit, ceteris ex diligente rei inspectione demum emergentibus. Quibus ita constitutis apparet, caute accipi debere, quod

vir

vir magnus tradit, *in nulla Rep. leges condi, quoniam ita jubeat naturalis equitas: eoque illam non esse legum civilium principium & causam.* Innumera sunt Juris loca, quæ & æqui bonique mentionem faciant, & quandam inculcent *aquitatem civilem.* Et quidem ultra hæc principia non ascendit juris civilis prudentia, aut cum ascendit, limites suos migrat: doctrinæ moralis & civilis est, illa demonstrare; Jurisprudentiæ particularis, tantum ponere. Et hæc obiter de juris civilis indole: quod non satis recte eam à plerisque adumbrari videbamus.

XVI. Dispersimus autem jus civile, quo nos utimur (nam alioqui tot sunt ejus varietates, quot Respublicæ) in Patrium & Romanum.

num. Sed ut patria nobis duplex, alia communis, unſer geliebtes Vaterland Teutiſcher Nation; alia propria, puta Respublica, cui quisque eſt adſcriptus: ita & jus noſtrum ſcinditur in Conſtitutiones Imperii, & Statuta Ordinum. Ex illis ad principia & progreſſus Juris Germanici pernoſcendos ac prudentiam comparandam faciunt etiam, quæ in uſu eſſe deſierunt; unde publici juris illas fieri, quæ nondum factæ latent, optamus: attamen, ut ſimus liberales, condonabimus eas. Jurisconſulto Germano, requiſiſtantum illis, quas hodieq; Imperium pro Palladio ſuo colit & obſervat. Sed & hic hæremus, hic deficimus. Jus Romanum, quod Juſtinianus olim in Thracia protulit, multi ſatis egregie
 (in

(in quo & merito laudantur) sunt edocti : qui iidem, cum in media nati sint Germania, Recessus Imperii, ceterasque pragmaticas sanctiones vix semel in vita conspexerunt. Num quæ cathedræ actis publicis instructâ explicantium voce resonant? num pari religione & industria tractantur cum Orientalibus, quæ debita patriæ & Solonibus ejus veneratio primo loco reposuit? Non hæc quodammodo est ingratitude, obscurari & gradu suo demoveri nostrum Jus ab eo, quod vires suas & auctoritatem illi unice acceptam refert? Quare & hæc remedium publicum & strenuum efflagitant. Quod ad Jus Statutarium pertinet, monuit jam *Cl. Conringius, de Orig. Juris Germ. cap. 34. non ab re futurum, si qua-*
libet

libet civitas omnia, qua in usu sunt, inutilibus resectis, singulari libello curet comprehendi. Id quod nos quoque, vel propter novitios advocatos, procuratores, aliosq; usibus Reip. præparandos, & quoniam proficit ad ordinem ac decorum, omnino fieri oportere censemus; saltem manuscripto, aut quatenus Reip. rationes ferunt. Experientia enim lubrica, difficilis, tarda, ad quam non cui-libet est aditus. Sed ut in functionibus Imperii, ita & hic neque inutile plane sit, nec injucundum, notare sibi ea quoque, quæ olim tenuerunt: recte enim veterum non nemo sensit, *Nihil in studiis esse parvum.* Hactenus de jure patrio.

XVII. Succenturiatum huic Romanum: cujus tanta post Mo-

E

fai-

saicum est *europaica*, tanta præ ceteris subtilitas, æquitas & ubertas, ut extincto etiam vetere Imperio, per tot gentes liberas restagnerit: atque adeo magis certe ad nos quodammodo pertinet, penes quos & reliquæ sunt Imperii Romani, & *ægyptica*, quam vel Atticum, vel Spartanum, vel quodvis alterum. Sed quid attinet hæc disputare, cum receptum esse foro, dubitari nequeat! quod qua lege & conditione factum sit, explicat *Discursus de Necessitate Jcti*, §. 58. An autem, quod magni nominis viro placuisse video, Ordinibus singulis abdicare se iterum sic recepto, præsertim si de toto accipias, integrum sit, nondum liquido perspicere potui. Nam & *in Recessu Spir. 1529*. citatur Jus Commune Cæsareum, tanquam

nor-

norma, & in *Reform. guter Policey zu Augsp. 1530. tit. vom Gotts-
lästern*: at hæc universonum pla-
cita tolli posse à singulis ad arbi-
trium, durum est credere. In *Re-
cessu vero Wormat. dean. 1495.*
Justinianus appellatus à Maximi-
liano, unser *Vorfahr am Reich*;
(idemque indignatur una cum
Electoibus, Principibus & Stati-
bus, daß dchß ehgenanten unsers *Vor-
fahren* (ut ipsa verba habent) *Saz-
zung* / *Ermahnung* / *Gebot* und
Pön / *setzt* leider in *Vergessenheit*
und *Verachtung* von vielen *Mens-
chen* überfahren worden. Ex qui-
bus quid consequatur, nemo non
videt. Quin immo hoc ipso, quod
vocatur *deß Reichs gemeine Recht* /
& *Arcopago Spirensi* intuendum
proponitur, secundum ea, quæ
laudatus vir adducit, communi se

voluntate adstringere Ordines
juri huic videntur. Nisi malint
ea, quæ contra Jus Romanum,
statuto aliquo aut consuetudine
non suffragante, in foris ipsorum
definita, ad Imperii commune
tribunal, quod est apud Nemetes,
à succumbentibus revocantur,
ibidem everti, rem judicariam
confundi, novam in Imperii ha-
bitum discrepantiam conferri.
Super sunt tria, quæ hoc loco mo-
neamus. Primum, quod nonnul-
li videntur obliti, Jus Civile Ro-
manorum, ñ tale, & Jurispruden-
tiam Romanam esse particula-
rem, similesq; adeo fortiri effe-
ctus, illud in obligando, hanc in
instituendo: dari vero, ut Jus, ita
Jurisprudentiam quandam Uni-
versalem, nulli affixam loco, nul-
lis finibus circumseptam; quæ de-
scri-

Scripta exhibetur §. 1. *J. de J. & J.* juncto §. 2. *tit. eod.* quam ad usus civiles & Juridicos eximie tradidit ὁ πᾶν *Grotius*, sub *Juris Belli* involucri. Idem tamen vir eruditissimus, in libro, quem adolescentior composuerat, de *Jure S. P. circa Sacra*, cap. 1. §. 9. describi loco illo ab *Ulpiano* censet *Jurisprudentiam*, non illam forensis, quae est inter artes ancillantes, sed ἡ τοιοῦτο δὲ μὲν, quae forensi *Jurisprudentia* aliisq; artibus imperat. Non vi alios viros doctos, qui non longe hinc vestigia detorquere videantur. Sed & huic sententiae accedere timeo. *Jurisprudentiam* enim accipi de prudentia juris lati, non ferendi, cujus vera, ut sic dicam, civitas est *Politica*; & *Jurisconsultum* de interprete, non auctore legum; tum loquen-

di magister usus , tum confusio-
 nis devitandæ ratio jubent. Altè-
 rum , quod mentē subiit , hoc est.
 Neminem præterit , contineri le-
 gum Justiniano corpore multa ,
 quæ leges proprie non sint , sed
 φιλοσοφήματα, neque ad actus vitæ
 moderandos spectent, sed ad con-
 stituendam juris artem ; ut, defi-
 nitiones , divisiones, disputatio-
 nes & narrationes variæ : quæ
 nonnulli eâdem veneratione sus-
 cipiunt , qua leges ipsas , quamvis
 & hæ ejusdem non sint valoris ,
 nec ulla ratione dissentire sibi fas
 arbitrantur. Quod si concesseri-
 mus, tyrannum efficiemus Impe-
 ratorem. Primo enim constat,
 non cadere sub rationem legis in-
 ternos mentis actus, nec judicium
 posse cogi : cum nec cognosci,
 judicari, vindicari ab homine ista
 possint.

possint. Deinde, cujus invidiæ esset, illis nos unice alligare, quæ Justiniani Antecessores infelici sane sæculo utcunque viderunt & congeslerunt; iisdemq; omnem juris artem terminare, prædamnato quamlibet meliore cultu, & feliciorum ingeniorum impetum velle sistere ac frangere? Quare ut immodestus ac temerarius dissensus plane & nobis displicet; ita interim constare debet libertas sentiendi, quid velis: nec confundendæ legislatoris partes cum officio philosophi: utq; non obsequendus, qui principiis præctis contraria præcipit; ita nec audiendus, qui in specularibus à rectæ rationis orbita humanicus enerrat; cum ad divinam constitutionem utraque pari gradu referantur, eodem loco sit veritas &

honestas. Ad ultimum submo-
nemus, cum Jus Romanum lin-
gua Latiali sit conscriptum, du-
bitari posse, an litterarum exper-
tes obliget? an recte judicet ac da-
mnet? Nihil certe videtur dictu
mirabilius. Omne enim jus eate-
nus obligat, qua intelligitur: nec
lex habetur, nisi promulgata;
nec promulgata, nisi ad notitiam
hominum sufficienter, atq; adeo
linguæ vernaculæ remigio, de-
ducta. Caligulæ crimini datur,
quod leges minutissimis litteris
perscriptas angustissimo propo-
suerit loco, ne possent legi. Quan-
tum interest, minutis an peregri-
nis lex sit scripta litteris? Notabi-
lis profecto incuria tum nescien-
tium jus, quo vivunt, tum volun-
tatem suam sciri ab omnibus non
desiderantium; nec facientium.

in foro, quod in ecclesia nonnulli faciendum sibi putaverunt. Ablegabis ignorantes ad Jurisconsultos, ex *L. 9. §. 3. D. de jur. & facti ignor. ut, cui facile sit scire, ei detrimento sit juris ignorantia.* Sed primum ad omnes omnis generis leges hoc posset trahi. Et quid si deerit, quem consulas? quid si temporis aut loci ratio hoc non ferat? quid si pro consilio argentum ille expetat, quo peræque indigeas? quid si compendii sui causa, aut per ignorantiam, te fefellerit, aut diversum ab aliis senserit? alterius consilio standum & cadendum tibi erit, alterius oculis videndum misero, & sequendum ignorantibus & invito, quo trahet consultor? Denique Jurisconsulti officium in eo magis positum videtur, ut jus ambi-

guum explanet, quam ut certum subjiciat: & melius certe esse, lingua patria concipi leges, omnium gentium testatur consensus. Quamobrem existimo, sapienter utique facturam, quæcunq; Respublica Statutis suis adjecerit aut inseruerit, in vernaculam perspicue conversa, si non omnia saltem præcipua Romani Juris capita; prætermittis scilicet, quæ vel obscura pro non scriptis sunt, vel sæpius & verbosius enuntiata, ut pleraque in Novellis, vel ratione & tempore commutata, aut saltem non perinde frequentia, vel naturâ nota, vel ad Jurisconsulei magis, quam vulgi cognitionem pertinentia, de quibus modo retulimus. Non erit spatiosum, quod hoc pacto exurget opus: & ex parte id factum alicubi videre est.

XVIII. Accidit autem, ingenio vel hominum, vel rerum, ut non omnia possint legibus comprehendi; notante etiam *Juliano*, *L. 10. § 12. D. de LL.* immo nec debeant, *L. 3. 4. 5. & 6. d. t.* Placuit enim Justiniano, unam hanc rem pluribus legibus eloqui. Adde præclaram Philosophi disputationem, *Nicomach. L. 5. c. 10.* & nota in primis illud: τὸ ἐπιεικὲς, δικαιοσύνη μὲν ἐστίν, ἢ τὸ κατὰ τὸν νόμον δε. Exemplo sint *Novellæ*, supplementum *Codici* & *Pandectarum*: & in Imperio novæ quotidie produntur constitutiones. Quin etiam *leges quasdam civiles esse plane injustas*, ait & exemplis probat *Grot. de J. B. 2, 7, 1. § in Not. item 2, 21, 13. & 3, 10, 2.* Tales vero, ob defectum potestatis ferendi, æquiparantur nullis.

Quæritur ergo, quod oraculum, civili jure silente, vel etiam infirmo, ut si cum populo vel Rep. libera disceptandum habeas, quæ jus nostræ civitatis ne flocci quidem faciat, ad eundem sit? Non dubie jus, & scriptum, & primo obligans, & utrique ambigentium communes si quod superest, anteferre decebit ei, quod non scriptum, aut vim juris plane non accepit, saltem apud alterutram partium, aut non nisi per illud obligat. Superesse vero tale nobis jus, affirmat Imperator, *S. I. J. de F. N. G. & C. Omnes populi, inquit, qui legibus aut moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur.* Id quod mox applicat Romanis. Necessaria est igitur viro Jurisconsulto, quod vel infans intelligat,

gat,

gar, scientia juris naturalis præceptivi; non quidem, ut refertur ad actionem, aut supernaturalem hominis finem, (quo modo vindicant illam Philosophi & Theologi) sed ut judicia & controversiarum definitiones ingreditur. Hoc veteres significare voluerunt, cum Themis dixerunt Coeli filiam. Præclare scriptor *Discursus, de Necessitate Jcti, §. 34.* Et igitur juxta sententiam Philosophorum, Theologorum, Jctorum sic constituto hoc, quod Jus Naturale, seu generis humani commune, & imperio & dictatis Numinis Sanctissimi pendeat; consuetudina habemus manifesta, tum de obligatione humana ad illud jus, tum de officio Jcti Reip. oppido quam necessario. Addi mercantur, quæ ex Seldeno subjicit. Quibus autem præfidiis

hoc præsidium liceat consequi, & unde sit petendum, indicat *Siracides*, cap. 39. commate 1. hisce verbis: *Qui animum suum eo applicuit, ut discat legem Dei, necesse est, ut sapientiam antiquorum scriptorum exquirat, & in lectione Prophetarum versetur. Quin etiam facta & victa hominum celebrium litteris consignata diligenter observare, & quid sibi velint, expendere debet. Necesse est, ut obscuriora, sed tamen pie dicta, & parabolas sacras investiget, scrutetur, & veram sententiam inveniat. In medio magnatum hic ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit. Et in terram alienigenarum gentium pertransibit: bona enim & mala in omnibus tentabit. Omnino etiam fatendum est, magnam juris naturalis*

ralis partem in Romano itera-
 tam, & feliciter sæpe explicatam
 reperiri : nec parum his divinæ
 sapientiæ velut gemmulis huma-
 num illud jus internitet, immo
 gloria ejus pæne omnis inde sur-
 git : atque hoc demum intûitu ve-
 re dicitur Jurisprudencia, *justi in-
 justiq, scientia*. Sed nec omnia na-
 turæ dictata rebus publicis ac-
 commodant legistatores, nec
 complecti valent, nec perspicere,
 præsertim ethnici. Quare si quid
 hic desiderabit germanæ Juris-
 prudentiæ studiosus, in primisque
 disciplinam ipsam & orbem juris
 naturalis, ipsa principia & funda-
 menta ; ex lacteo philosophiæ
 moralis, Christianæ præsertim,
 fonte, cujus ab antiquo hæc fuit
 possessio, à Scholasticis sæpe non
 pessime deducto, hauriat : hæc
 enim,

enim, ut vel *Melanchthon*, in *Epitome philosophia moralis*, cum alibi passim, tum in principio docet, est explicatio legis naturæ, demonstrationes ordine in artibus visitato colligens, quantum ratio judicare potest: quarum conclusiones sunt definitiones virtutum, seu præcepta de regenda disciplina in omnibus hominibus, congruentia cum Decalogo, quatenus de externa disciplina concionatur: ad hanc à legibus XII. tabularum & Edicto Prætorio *M. Tullius lib. I. de Leg.* pæne toto, vocat. Sicut enim medicus futurus, eo quod scripta medicorum ex physicis plurima trahunt, non fugitat prorsus physicorum pulpita, sed eo studiosius accedit; quo præcepta medicorum, quæ illorum magisterio carere non posse vel hinc intelligit,

do-

docilior audiat , atque his prorsum deficientibus, ex illis ipse sibi præcipiat : ita legum studiosus non statim artificem in ea arte se credet , ex qua in legibus suis ascita aliqua forte repererit. Hoc autem an fieri solitum sit hætenus, non ausim dicere. Occurrunt certe, qui non tam negligent studium hoc, aut saltem perfunctorie tractent , Ethico forte systemate, aut etiam *Grotio*, cujus præsentior est usus , & generosior eruditio, cursim perlecto, quam, quod non sine horrore ac mœrore quodam animi in quorundam scriptis animadverti, contemtim de eo sentire, non longe abeuntes à cavillationibus Manichæorum, atque etiam de cultoribus ejus ac laudatoribus male opinari videantur. Quod quam immeri-

to

to fiat, operæ pretium fit ostendere. Scire enim debemus Christiani & Orthodoxi, jus hoc parentem referre Deum: id quod auctoritate juris civilis, ejusq; interpretum, aliorumque sapientum, confirmatis, quo proxime usus sum, *Discursus de Necess. Icti, §. 22, & 33.* Ideoq; Theologis audit *radius aeternæ legis, & immutabilis ordo divinæ sapientiæ & justitiæ:* nec omittunt illi studium ejus; tanquam vitæ regulam, mortalibus serio commendare. Per hoc dirigit nos Deus O. M. ad salutem nostram, nec civile tantum mores ordinat, sed & obedientiam ejus majestati debitam injungit: hoc, teste Apostolo, gentiles olim judicabit: hujus vim sentiunt, etiam qui detrectant; quippe quam, ut loquitur *B. Augusti-*

gustinus, Confessionum, 2, 4. ne ipsa quidem delet iniquitas: quis enim fur aequo animo furem patitur? huic qui non attendunt, nullam habere conscientiam dicuntur; quæ ἀκριβῆς improbitatis est. Denique cum jus civile plurima naturalis capita repetat ac instauret; nec aliud ipsum sit, quam recta ratio, totiens appellata Romani juris conditoribus; eoque solo differant leges à decretis Philosophorum, quod sunt, ut habetur apud Senecam, minis mixta præcepta; cur fastidiet Jurisconsultus, ad quod confugit legislator? cur extenuabit, quo ipse præcipue spectari & æstimari cupit, quo à belluis distinguitur? cur modici laboris fuga, æmulatione, pudore, aut similibus de causis, ad hæc opinionum præcipitia decurret, divi-

divinasque leges humanis inven-
tis postferet? Jus civile, inquiunt,
certum est, naturale incertum.
At si cum veteribus certum illis
est, quod non ambiguum; quam
manifestum est, generalia & præ-
cipua naturalis juris dictata esse
aperta (quæ enim ex eis alioqui
posset homo condemnari?) in-
primis vero ea, quæ sacris litteris
continentur, de quarum in mo-
ralibus perspicuitate consentiunt
Theologi; tam manifestum ex
diverso, jus civile nostrum, ut
humana solent, in plurimis esse
ambiguum; in eoque evolvendo
Jurisconsulti officium & usum
vel maxime cerni. Jurisconsul-
tus enim est interpret: interpre-
tatione vero non eget, quod suo-
pte ingenio perspicitur. Nec a-
pud poëtam modo *ANIGMATA JU-*
ris

ris, sed & passim apud ipsos legimus Jurisperitos. Si vero certum illis dicitur, quod mutari nescit; falsam & convertendam esse eorum orationem, nemo negaverit: ut abunde intelliges ex *S. Augustino, Confess. l. 3. cap. 7. & 8. & Mich. Ephesio ad Eth. Arist. lib. 5. cap. 7.* Denique si certum vocant, quod non arbitrarium, sed sanctione est communitum; quæro, an ergo æterna & morali lege ac libris fatidicis, priusquam nomen juris civilis & Ro. inaudiretur, divinitus præcepta, poena Tartari corroborata, præsentibus sæpe suppliciis asserta, & à Sophis repetita, ut, colere Deum & parentes; ferre indigentibus opem, erranti monstrare viam, arbitria sint, invalida, fluxa? an minus dubium, Non licere mœchari, quam,

quam, Testamento adhibere iudicio publico damnatum? Ac; rogo, non ipsius juris civilis nervos incidit, qui naturæ jus exaromat? cum illud ex hoc omnem vim habere, supra obtinuerimus. Nec offendere quem debent controversiæ, quibus aut homines gentesq; pravæ, aut in ulterioribus conclusionibus hebetiores, aut etiam naturæ humanæ corruptio universalis, juri naturæ, velut Soli, nubes ac nebulas prætendunt. Idem & Jus nostrum civile, & sanctissima Theologia, & quæ non scientia patitur? Lites & dissensiones erunt, donec homines: prudentes vero exitum, earum per notos flexus inveniunt, & divino acumine suo explicantur: hominibusq; varie ambigentibus, firma interim & quadrata

drata stat in medio ipsa scientia. Quod si consilia magis naturæ, quam præcepta intelligunt, & æquitatem obligationis nexu vacuam (nam & tale datur æquitatis genus, in descriptione juris civilis supra à nobis usurpatum) dubio sane caret, æquitatem scriptam & obligantem illi alteri præferendam esse: interim cautius & apertius loquendum erit, nec abjiciendum plane, quod doctiores alteri subjiciunt, & in secundis collocant. At nihil opus est, vel jure, vel æquitate naturali: cum Analogia Juris Civilis semper jus aliquod latens æquitatemque ex locupletissimo suo sinu sufficiat, & quicquid deest, uberime suppleat. Quantum igitur audio, postquam natum est Jus Romanum, supersedere possumus

mus

mus divino, vel debemus: indormivit illud, quo diu generis humani societas, sicut civitates singulæ civili, vel potius utroq; , stetit: jacet magni nominis umbra, & nihil amplius, quam cadaver, aut somnium est philosophiæ. O nos sanctos & beatos, si verum loqueris! aut sanctos summe, aut improbos. Sed si analogia juris est, ut quidam volunt, conciliatio legum in speciem dissidentium, ex earum compositione & inter se contentione; nihil ad rem dicitur: necdum video illud omnia continens gremium, & inexhaustum juris penu. Erit igitur aliud quiddam: & nempe id, quod *Fabius Quintilianus* significat, *lib. 1. cap. 6.* *Omnia tamen, ita inquit, hac exigunt acce-
judicium, analogia præcipue, quam
pro-*

*proxime ex Græco transferentes in Latinum, proportionem vocaverunt. Ejus hæc vis est, ut id, quod dubium est, ad aliquod simile, de quo non quaritur, referat: ut incerta certis probet. Exemplum. Secundum similitudinem servi, monachus acquirit monasterio: & ut patri, ita etiam patrono, qui illius imaginem gerit, dicam scribere non licet. Quarum tamen rerum vera & proxima ratio manifeste ad talionem & æquitatem naturalem redit, in eaque continetur; etsi istiusmodi exempla illustrare eas possunt. Nescio igitur, an non huc aptari queat quodammodo illud magni cujusdam Jurisconsulti: *Cum veri perfectiq; Juri ad prima principia omnia reducant, eoz, tanquam ad clarissimos septentriones semper respiciant,**

F

ciant,

ciant, in totius Orbis ambitu ob-
 eundo; communes, in quibus non
 tanta vis ingenii inest, ea tantum
 spectant inferiora, quæ à superio-
 ribus sunt constituta; ad quæ, cer-
 tis quibusdam in rebus minoribus,
 tanquam Pharos quosdam & alia
 signa in mari posita spectant, ad
 parva alicujus regiuncula navi-
 gationem obeundam. Analogia
 Juris igitur est similitudo, per-
 vulgata nitens regula, Similis
 causa similem generat effectum:
 unde fictiones juris ortum tra-
 hunt. Sed primo teneamus, ob-
 servasse Jurisperitos ipsos, non
 quævis eam loco tuto admitti; ut
 in his, quæ ob necessitatem, vel
 jure singulari, vel errore indu-
 cuntur; nec injuriâ monuisse
Quintilianum, acce judicium
 hac exigere. Deinde, commode
 eun-

eundem in jecille mentionem *dubii & incerti*. Neque enim vera analogia juris, si quid video, est, cum ex similitudine rei aliquid novum, quod non erat plane, constituitur; sed cum id, quod aderat, nec intelligi poterat, cum eo, quod itidem aderat, & intelligebatur, confertur, & hinc dextram capit explicationem. Duo itaque requirit analogia juris, legem dubiam, & certam, quâcum illa comparetur; ne ex interpretatione fiat latio legis: quod indicare videtur contextus *L. 27. D. de LL. ex qua legem 12. ibid.* & similes explicandas hoc ipso analogiæ remedio arbitror. Ne repetam in *προλεγόμενις* jam præmonita, aut de responsione & cautela, quam ipsa legum harum verba in se continent, memorem. Quod

si liceat similitudinis ratione aliquid novi, extra id, quod ipsis legibus provisum, statuere, jus nobis jam non integrum, sed infinitum dabis & vagum, & amplissimam unà cavillandi materiem: cum præfacile sit aliquid simile pro causâ reperire: & peccabis in disertam Imperatoris constitutionem, qua, *si quid non apparebit legibus ejus inscriptum, ab Imperiali auctoritate vult repletionem peti*, L. 3. §. 18. C. de V. J. E. Itaque rursus non video, quomodo analogia omnium controversiarum dijudicandarum, subministrare possit regulas; cum tam angustis legum limitibus sit circumscripta. Latius equidem aliquanto patet Ratiocinatio: sed hæc quoque suis coercetur finibus. Si enim statuere volumus
 juri

juri modum , & rationem sequi
 ducem , Jurisconsulto , item ut
 Theologo , licere neutiquam de-
 bet, conclusiones ex lege efficere,
 nisi evidentes plane, proximas, &
 necessarias; aut , si contra faciat ;
 cum quantacunque æquitatis aut
 utilitatis specie audiendus non
 est. Hæc prudentiæ & cautio-
 nis necessariæ lex suprema. Le-
 gislator enim & Jurisconsultus,
 puto , sunt diversa : illi scribere,
 quicquid libet, licet; hic scriptoris
 mentem , ceu metam , irretortis
 oculis intuetur & captat : à qua
 cum aberrat, dicens id , quod lege
 dici non fateantur omnes sanæ &
 imperturbatæ mentis , legislatoris
 jura involat. Nec magis judi-
 cem constringere potest , ut se-
 cundum illud judicet , quam ipfa-
 rum clamores partium. Relin-

quitur ergo, deficiente jure civili, convenienter explicato, consuli oportere, quod illius intuitu commune dicitur, & juncta id, quod proprium est Romanis, consulendum ab Imperatore proponitur: de quo in conclusione hujus loci cum *Augustino*, laudatarum *Confessionum* l. 3. c. 9. exclamamus: *Beati, quite (Deus) imperasse sciunt!*

XIX. Posteaquam est expositum de jure scripto, subjungamus etiam de inscripto, quod appellatur Consuetudo: quæ, si vera consuetudo est, rationem legis obtinet. Sunt autem nobis duplices generis consuetudines, Longobardicæ, Oberti de Orto & Gerhardi Nigri, dein Patriæ: quæ vel totius Imperii, vel singularum Civitatum. Et Germanicas quidem

dem consuetudines ex Gailio, Mynsingero, & aliis, virum aliquem doctum excerpere, & reliquis cumulare, utilissimus fuerit labor. Sed iudicium adhiberi debet: difficilioris enim hæc res videtur æstimationis, nec semper esse communis Germaniæ consuetudo, quod hoc titulo venditatur. Neque minus curæ erit singulis Germaniæ rebus publicis, ut proprios sibi mores in usum ac levamentum eorum, qui versantur in foro, litteris mandatos, ingentis thesauri loco ad posteros etiam transmittant. Nam hætenus quidem, nisi per experientiam, ejus generis pauca innotuerunt, multisque multa ignorantur; quibus ut facilius ignoscimus, ita ex Jurisconsulti nomine, salva conscientia, non nisi partem con-

cedere possumus. Consuetudini subnectimus Res Judicatas. Nec vero loquimur jam de illis, quæ conveniunt sententiæ legum, aut ab illis approbatæ, legum partem conficiunt; sed quæ præter leges sunt conceptæ; nec de singulis harum, sed compluribus similibus: hæ enim efficiunt consuetudinem, & hoc nomine valent. Quæ & ipsæ neutiquam nescire certe & occultari debebant ab his, quibus decus litterarum & fastigium Reip. in oculis est, aut minore etiam tractari cautione: cum, ut ajunt vulgo, minima circumstantia variet rem, & revolutione actorum opus sit; quod & in nuperis comitiis An. C. 1654. DNN. Camerales monuerunt.

XX. Questi sumus hætenus, in generalibus Juris partibus, quas per-

percurrere non piguit, multos deficere: quo minus mirum est, dari etiam, qui integram Juris speciem cum ignorent, tum despiciant. Nempe, ut dixit olim Satyricus, *Quod quisquis perperam didicit, in senectute confiteri non vult.* Sunt autem formæ hominis civilistres, Sacrum, Publicum, Privatum. Ita enim malumus, secuti rationem & auctoritatem XII. Tabularum, quam cum *Ulpiano* primam subjicere secundo: id quod Paganissimum sapere, non immerito quidam opinantur. *Ausonii* illud notum est:

*Jus triplex, tabula quod ter
sanxere quaterne:*

*Sacrum, privatum, & populo
commune quod usquam est.*

Et apud *Fabium*, magno judicio virum, lego, *lib. 1. instit. Orat. c. 1.*

F 5

G

Genera sunt tria, sacri, publici, privati juris. Sacrum à Jurisconsulto non inique expectari, vel ex definitione Jurisprudentiæ, *rerum divinarum & humanarum* æqualem habentis mentionem, certum est. Ideoque Theologiæ rudem illum non vult esse Auctor Discursus, de Necessitate Jcti, §. 50. Necessè est ergo, ut norit, non Jus modo Pontificium, qua receptum est; sed Ecclesiasticas etiam Ordinationes & Agenda, quæ externam disciplinam, concordiam, decorum & ordinem regunt ac describunt. Nam aut hoc jus non est, interpretationemq; non recipit; aut, qui ignorat, titulo Jurisconsulti integro utendo fallit. Quam multi vero sint, qui (non dicam de Jure Canonum) Ecclesiæ suæ constitu-

tio-

tiones in numerato non habeant, disputare abstineo: cum satius sit exorare eos, quibus constituendi potestatem & curam vis omnia regens imposuit, ut in plurimum manibus illas esse, & consilium instaurandi ac perficiendi juris non in ultimis habere velint.

XXI. Jus Publicum esse & veram & distinctam Juris speciem; cum nemo, quod sciam, inficias eat, probare ineptum sit. Atq; etiam illud constat, vel ex *Schüzii Coll. J. P. Diss. 1. §. 3.* si comparationem instituas, multo digniore loco eminere jus, quod de majestate imperantium, & divinæ proxima potestate, & magistratuum illius radiis fulgentium ordine, jure, officio, connexionem, & totius Reip. animando velut corpore sanciat; quam quod, ut cum

Lactantio loquar, de stillicidiis, aut aquis arcendis, aut de manu conferenda præcipiat. Eoq; Lampadius in Dedic. libri Spira à se conscripti, de Rep. Rom. Germ. præcipuam civilis prudentia portionem vocat. Interim nescio, quo fato plures huic adhærerent, atque ita, ut publicum nonnunquam parvifacere videantur: etiam curis Reip. admoti, ne prorsus confilescant, negotia publica ad tribunal Bartoli & Baldi devocant, reclamantibus ad ravim usq; majore judicio, animo & doctrina præditis, & utrumque jus erubescendo errore confundunt. Quin immo cum omni industria nostra id hætenus assecuti sumus, ut, quid sit jus publicum, adhuc quærat & strenue ignoretur. Ponamus itaque certam ejus definitionem.

tionem, & recepta illa, ut spero, vulgatos inde errores arguamus: plerumque enim hi ex ejusmodi primordiorum incuria contemtuq; propullulant. **JUS PUBLICUM EST, COMPLEXUS LEGUM CIVILIUM, DE STATU REIP.** Non multo aliter *Lampadius, parte 1. §. 1. descriptionem potestatis regenda Reip.* appellat. Dicitur autem **PUBLICUM**: non tam efficienter sane (nam & privatum, quod definitione à publico debet separari, à summa potestate ducitur) aut finaliter (rursum enim, abnuat licet *Wesenbecius*, & alii, hoc commune habet cum privato; cujus leges quædam non minus ad utilitatem Reip. primo & à privatis pertinent; ut lex Papia de maritandis ordinibus, ut decoris urbium cura, L.

20. *J. 10. D. de Novi oper. nunt. ut*
aliæ infinitæ) quam objective.
 Objectum ergo, atque adeo pro-
 prius differentia *χαρακτῆρ*, est
STATUS REIPUBLICÆ: quod
Ulpianus & Justinianus in defi-
 nitione juris sui publici *rem Ro-*
manam vocant; *Theophilus* au-
 tem optime explicat verbis, *τῆς τῶν*
Ρωμαίων πολιτείας. At hoc si recipi-
 tur, primo erroris sunt convicti,
 tum qui omnia in comitiis ab Or-
 dinibus publice decreta, juris pu-
 blici nomine insigniunt; quibus
 tamen de hæreditatibus, mono-
 poliis, delictis, re vestiaria, aliisque
 privatis causis plurima sunt ad-
 mixta; sicut ex adverso jura sin-
 gulorum Ordinum propria, le-
 ctionem magistratum & offi-
 ciorum, & alia publica ordinant:
 tum qui, cautius delirantes, jus
 mixtum

mixtum sunt commentis; quo confu-
 sioni aditum muniri, certo cer-
 tius est. Sed & hi, qui definitio-
 ni juris publici inferunt, quasi Ju-
 stiniani oblivionem suppleturi,
 respectum primarium utilitatis
 publicæ. Est nonnemo, qui sta-
 tum Reip. de ipsa utilitate acci-
 piat, confundens finem cum ob-
 jectis; dum ad recitata modo *In-*
stitutionum verba, *rei Romana*, ita
 commentatur: *primo scilicet, &*
principaliter: per consequentiam
enim & secundario ad publicam
utilitatem spectat, si & res priva-
torum se bene habeat. Deinde jus
 publicum COMPLEXUM LE-
 GUM diximus. Id enim juris
 vox portendere videtur. Qua
 re apparet, quicquid latius pateat
 lege, nec auctoritate publica fit
 introductum, quamlibet ad Remp.
 per-

pertinens; ut, notitia imperii to-
 ta, ut præcepta philosophiæ civi-
 lis, imperite à nostris juris publici
 nomine signari; atque etiam,
 quodammodo titulis ipsis, ac vel-
 ut in limine, impingere, qui com-
 mentariis suis indicem faciant,
Jus Publicum, aut, *De Jure Publi-
 co*. Aliud nimirum est, scribere
Jus Publicum; aliud, scribere ad
Jus Publicum; aliud, scribere de
Jure Publico: primum est Legis-
 latoris, medium Jurisconsulti,
 novissimum Philosophi. Ut ne
 dicam, quod rubro expositionem
 juris publici in universum pro-
 mittentes, nigro juris ex R. o. tan-
 tum & Germanico, immo & pu-
 blico & privato mixti colluviem
 exhibent. Nisi malint, caussan-
 do figuram, obscuritatis crimen
 subire. Addidimus porro, C I-
 VI

VILIUM. *Wesenbecius in paratitlis* hoc invertit, & Jus omne dividit in Publicum & Privatum; hoc in Naturale, Gentium, Civile. Num ergo jus publicum non civibus, sed felibus forte & muribus, aut toti hominum universitati fertur? Et fingi quicquam potest minus privatum, quam jus illud, quod omnes homines & gentes in unius societatis corpus ligat? Eodē gladio jugulantur, qui principia juris publici à naturæ præceptis derivant. Dictum scilicet est supra, jus civile à naturali distare multis parasangis, & ex diversissimo principio existere. Quid? natura jubet, ut Francofurti Rex Romanus eligatur? ut Elector Saxoniae præferat Imperatori gladium? ut octo sint Principes Electores? Atqui parendū esse imperantibus, natu-

naturæ est effatum. Bene sane: sed quid illud ad jus publicum? quod non præcipit hoc, sed ponit; aut, cum præcipit, mutuatur; & cui in quibus quatenus sit parendum, edocet; quæ ex Reip. rationibus & constituentium arbitrio æstimanda sunt omnia. Non quærit, ut est tale, an imperium sit legitimum, sed, an hoc aut illud hujus vel illius; quæ si expressa essent ex principiis juris naturalis, non possent non eodem modo apud omnes populos definiri. Dixi de jure publico in univ. Sed ut suus cuique Reip. status, & propria veluti facies, ita jus quoque publicum. *Jus Publicum aliud est proprium, aliud commune, ait D. D. Tabor, de Regim. Imperant. Eccles. in proæmio.* Nam & illi, quid scribant,

nc-

nesciunt, qui jus publicum communiter describentes, Romanæ rei mentionē movent: tanquam unicum sit jus publicum, omnibus civitatibus obvia manu recipiendum, omnibusque cothurni instar aptum, videlicet Romanum. Et Germanicum quidem est, quod ad statum rei Germanicæ refert. Quo iterum manifesti sunt erroris, qui Achajam nostram, sed vetere illustriorem, (Germaniam intelligo) Romani juris modulo metientes, cum ad Carolum Magnum ventum est, non ultra inquirendum sibi sumunt, quid gloriosissimi nostri majores ante eum constituerint aut gesserint; sed occasione acquisitæ Cæsareæ coronæ, Romanam ex patria digressi, & velut à linea recta in collateralem exceden-

dentes (quod quidem in loco non
 caret suâ laude) non secus ac si
 Italia trophæum tulisset à Caro-
 lo, non Carolus ab Italia, aut si
 Imperatores nostri ad præscri-
 ptum illius juris unquam Germa-
 niæ statum reformassent, aut hinc
 nosci voluissent, Juris Publici Ger-
 manici originem à Lege Regia, &
 Principibus Romanis; immo usq;
 à quatuor Monarchiis, Urbisve
 conditu, ac ipsis pæne mundi na-
 talibus, molestissimis ambagibus
 vitiosam & prioribus descriptam
 narrationem ducunt. Quod viris
 etiam in Rep. versantibus accide-
 re demiror. At hoc idem est, ac si
 Jus Hispaniæ, postquam Neapo-
 lis regno huic accrevit, ex Jure
 Neapolitano æstimare ac dedu-
 cere velis. Nisi forte, quia clarius
 est Romanum jus ac nomen, id-
 eo

eo majorem obligandi populi victoris vim & efficaciam habuit. Si vero in Germania ipsa jus sæpissime est mutatum, solitumque Imperatoribus nostris, non Remp. legibus accommodare, sed leges Reip. cur jus illud à diversa gente ortum, & non minus varie mutatum, melioris hodie sit conditionis? In eo tamen dissentio à viris doctis, quod salubria tantum consilia suppeditari posse rebus publicis à Justiniano jure publico concedunt. Ex quo scilicet receptum est indiscriminatim in Germania Jus Justiniani, id est, à sæculo decimo quinto (quod verum, ut sic loquar, unionis punctum, uniceq; respiciendum est, ac non translatis Germanos Romani Imperii tempus) non consilia tantum in iis, quæ patriæ nostræ bona

bona ratione accommodari possunt, nec ipsius legibus definita continentur (hæc enim tacita inest exceptio) suggerit, sed, ut videtur, vi jubendi pollet; nec ad illustrandum modo valet, sed & sub fortitione quadam ad probandum; atque adeo recte interdum citari hoc animo videmus. In proclivi foret plures adhuc numerare errores, qui ipsum juris publici aditum obsessum tenent, si in extemporali scripto evolutione auctorum & profundiore meditatione hæc persequi liceret. Quid multis? jus publicum, si per paucos eximas, qui professionem hujus disciplinæ egregie eruant, cladibus hæctenus, quam meritis cultorum suorum est illustrius: ut, qui inspexerit, objici sibi putet.

Ovi-

Ovidianum illud Chaos, aut veni-
ret tempus,

--- cum compage soluta.

*Secula tot mundi suprema coë-
gerit hora,*

quod describitur *Lucano*, in prin-
cipio *Pharsaliae*. Nec mirum sa-
ne: supponit enim doctrina hæc
cognitionem historiae, & pru-
dentia civis; monitore Amplif-
simo Socero, *Prefat. de Regim.
Imp. Eccles.* Hæc sunt ejus, non
partes quidem, ut nonnulli er-
rant, nec principia, ut alibi le-
ctum memini, sed adminicula: his
duobus talis velut incedit. Ete-
nim historia legislationem com-
memorat, prudentia civis truci-
nat: illa repræsentat ea, quæ cir-
cumstant; hæc, quæ subsunt: illa
per principia & progressus, per
causarum momenta interiora
pari-

pariter ac externa & apparentia, per factorum vices, mutationum, occasiones, instrumenta, gradus, in notitiam rei ducit; hæc ex iis, quæ facta sunt, bene aut secus facta esse ampliori commentatione pronuntiat. Ita *Lampadiani opusculi* prima pars Politica est, altera Historica, tertia demum Juri Publico domestica. At hæc ipsa bina præsidia, hos talos, admodum languere hodie, qui in his rebus plurimum viderunt, judicant. Quantum enim ad historiam pertinet, notat *Tacitus*, quantus auctor? *lib. 1. hist. cap. 1.* meliore ævo res populi R. memoratas pari eloquentia ac libertate. *Postquam bellatum apud Actium, atq; omnem potestatem ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia cessere, inquit. Simul veri-*

veritas pluribus modis infracta;
primum inscitia Reip. ut aliena;
mox libidine assentandi, aut rursus
odio adversus dominantes. Ita
neutris cura posteritatis, inter
insensos vel obnoxios. Quod si
tam tum inarescere coepit elo-
quentia (quam à facundia non
immerito discreveris) & laborare
veritas, atque adeo historia, ut
res ipsa etiam loquitur; facile æ-
stimaveris, quid de nostrorum,
temporum fece credere liceat.
Quare, ut colligit vir magni no-
minis, in Comparatione Actorum
Publicorum cum Historia conten-
ta; quod de nobis merito conqueratur,
abunde habebit posteritas.
Summa rei est (ita pergit) historia
genium hodie parum à plerisque in-
telligi; quando & cetera eruditio-
nis nomina, quam opera, publice
G
notio-

notiora sunt. Nempe, ut idem, annot. 5. ad Lib. 1. *Annal. Taciti*, cap. 1. censet, summum eruditionis & mentis humana opus est practica, quam Polybius vocat, historia. De altero studio Cl. *Conringius in Pol. Aristotelis ad Principem Wilhelmum, Ducem Brunovicens. & Lunaburg.* Eo redacta est hodie, inquit, civilis prudentia, ut vix pauci faciem ejus amplius noscant; plerique nescio quid non ejus loco venerentur: eodemque loco, quantum inde mali pervenerit ad Germaniam, edisfertat. Nec non & in *Dedic. Politicorum Aristotelis, ad Eminentissimum Electorem Moguntinum*, æternum Germaniæ jubar; magistrorum prudentia civilis exiguum admodum numerum hætenus repertum, complures quamvis
lan-

laudem hanc affectaverint, prædicat, & inductione probat: imprimisque de recentioribus non modeste minus, quam vere subjicit: Non fraudabimus quenquam gloria istac, quam sua insigni industria promeruit; mentiar tamen, si à quoquam omnem civilem sapientiam vel tactam dixerò. Ac ne Politica Lipsii nobis obvertere quisquam possit, de his inter cetera idem egit, libro de Prudentia Civili, cap. 14. p. 351. ad quem te, cordate lector, relegamus. Et hæc ipsius esse veritatis verba, jam olim demonstravimus exemplo, agitatæ ignorantium clamoribus per omnes Reip. species Imperii nostri formæ: adde abjecta nunc de capite, nunc de membris ejus judicia, veluti quod Electores Præfectis Prætorio, Principes

cipes reliquos & Status Consilia-
riis atque Parliamentis assimilant;
adde illa *ἑλευθερία ἀκρόμαλα*, illibata
majestate communicari posse
ejus jura; esse hæc effecta maje-
statis; adde monstrum biceps,
Majestatem Personalem ac Rea-
lem; adde feudorum tricas, &
his paria infinita: nam propemo-
dum *ἔστιν ἕνός*. Sed diu satis huic
loco inhæsimus: abeundum est
ad alia.

XXII. Et quoniam ex his con-
spicitur, quidnam scire velimus
legitimum Themidis partum; de-
inceps dicere aggrediamur, quo-
modo illa scire conveniat. Nec
vero tam de ordine sciendi eri-
mus solliciti, quam de rebus ipsis:
etsi in partibus Juris perlustran-
dis commodissima hæc videtur
ratio, ut illi, quorum studia li-
berio-

beriore gyro includit atas & Academia, profecti à disciplina juris naturalis, per Romanum & Germanicum ad Statuta & consuetudines suæ civitatis deduci se-
 pariantur; quorum vero tempora coarctat Respublica aut festinatio, his converso ordine suademus in Jure, quod in historia amplectenda *Benjamino Maurexio Grotius, in Epistolis ad Gallos; non incipere ab antiquissimis, sed ab his, quæ nostris temporibus nostraq; notitia propius coherent, ac paulatim deinde in remotiora eniti.* Sed ad ipsarum scientiam rerum, ut dictum, properantes, nesciri ante omnia putamus, quod non intelligitur: intellectus enim mater est scientiæ. Qui cum verborum sit, ac rerum; il-

G. 3.

luna.

lum non aliter necessarium credimus, quam quatenus huic infertur: mentis enim nuntii ac veluti claves sunt vocabula. Bene propterea *Celsus: Scire leges, non est, verba earum tenere, sed vim, ac potestatem.* Alii sycophanticum plane dicunt, legislatoris mentem ad verborum apices flectere. Et tamen quid aliud agunt, qui legum verba, communes in primis sententias, contra sententiam auctorum, factis non diversis modo, sed sæpe adversis, quotidie commodant? perhibentes, crassiore quodammodo Minerva rem gerere praxin, nec moram ad vivum resecandi omnia curiosius, occupatis dari. Observavit hanc *ſocordiam*, ejusque mala, amantiss. meus Socer.,

cap.

cap. 1. §. 1. de Defensione rei ab-
 sentis. Sed hi, si satis eruditi &
 instructi ex Academia in Remp.
 venirent, nihil necesse haberent
 ad ejusmodi excusationem per-
 fugere; similes in hoc militibus,
 qui propter nimiam imperitiam,
 ut dicitur in *pr. Inst. de mil. test.*
 jus singulare sibi vindicant. Hoc
 nempe est, quod querimus, im-
 matura fere studia in forum pro-
 pelli: hæc illa est malorum Ilias,
 quæ adulterinum & incertum
 nobis jus ex certo, atque adeo nul-
 lum, reddidit: *hic contrahere, quic-*
quid sive animis, sive arte vales,
 qui Reip. in meliorem statum
 vertendæ generosa consilia agi-
 tas, uti nemini ad forum pateat
 accessus, cui necesse sit de sensu
 legis inter pericula demum dili-

gentius inspectæ properanter ac sub manum conjicere. Sed nec perfecte intelligitur, quod non per causas & principia sua scitur: *scire enim, est rem per causas cognoscere.* Duplex nempe est juris intellectus, vulgaris, & exquisitus. Ille est, qui nudam legis sententiam præbet; hic vero, qui sententiæ fundamentum & rationem: de quo *Corn. Nepos, in Datame, cap. I. Nisi ratio rerum explicata fuerit, res apparere non poterunt.* Ille iterum Jurisperitorum ultima plebe est communis: nam, ut ponunt *Impp. L. 9. C. de Leg. leges sacratissima, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent: ut universi præscripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent, vel*
per-

permissa ſectentur. Sæpe etiam
 uſu venit, ut lex ipſa rationem
 aperiat ac præ ſe ferat: unde par-
 tem legis quidam faciunt Proœ-
 mium. At hoc modo rationem
 in textam cognoscere, non mayo-
 ris difficultatis eſt, quam legere.
 Quare ne hoc quidem ad virtu-
 tem Jurisconſulti proprie perti-
 net; quod à quolibet Grammatici-
 ſta etiam præſtari poteſt. Exqui-
 ſitus vero & profundior intelle-
 ctus, occultas cauſas tentat; co-
 lores & prætexta ab rationibus æ-
 quitatis, commoditatis, neceſſi-
 tatis; rationes debiliores à firmio-
 ribus & maxime geometricis pru-
 dentiâ diſcernit, & ad ſua prin-
 cipia legem revocans, eadem
 prope cogitat, quæ repertor
 quondam ejus; nec reſpiciens mo-
 do, ſed & proſpiciens, ingenioſâ

futuris usus curâ ad certa negotia & fictos casus, ut præsentis, applicat; immo & expeditâ comparandi facultate, purpuram juxta purpuram collocat, & ex legibus, exq; factis inter se commissis collatisque proficit: plane ut quadruplex statui possit hæc scientia, Historica, Philosophica, Pragmatica, & Analogica. An ergo hic intellectus aliquid erit Jurisconsulti proprium? Sunt, qui levent illum hoc labore sane haud modico nec vulgari, negantes ejus esse, legum arcana rimari, & rimando movere: sunt, qui ideo Nomotheticen inferant in Dicasticen, & unum ex utroq; corpus efficiant: cui nonnulli, si Diis placet, addunt tertiam *Jurisprudentia Politica*, ut appellant, partem, Buleuticam scilicet.

Nos

Nos mediis accedamus partibus: nam & primi illi Jurisconsultum ad vilissimæ plebis conditionem detrudunt, atque adeo propemodum exauctorant, τὸ ὅτι tantum illi relinquentes, τὸ δὲ ὅτι auferentes; & hi ad legumlatoris usque solium attollunt: tertiis respondere nihil attinet. At enim *non omnium, quæ à majoribus constituta sunt, ratio reddi potest.* Quæ hæc nova Dialectica? si non omnium rerum reddi potest ratio, ergo nullius? ergo nulla ne inquiri quidem debet? Quo alio argumento est usus, qui omnibus artibus ac scientiis fidem & pretium abrogatum cupit? Non indagabimus ergo naturæ mystica, ideo quod & Aristotelem innumerabilium rerum rationes fefellerunt, & occultæ dantur qua-

licares? Atqui disertim infert *Narratus*: *Et ideo rationes eorum, quæ constituantur, inquiri non oportet: alioquin multa ex his, quæ certa sunt, subvertentur.* Ita quidem illa: sed facile scitu est, ex ipsis verbis, à qua inquisitione vir optimus *Reip.* metuat; ab ea nempe, quæ fit animo aut periculo subvertendi, supra à nobis tacta, non intelligendi & confirmandi juris; à scrupulosa, cavillatoria, legislatoris sibi partes arrogante; non erudita, utili, modesta: neque hoc, puto, voluit, sacrorum arcanis prohibendos esse ipsos etiam Sacerdotes. Ergo, prosequetur quispiam, his ita positis, opus utique Jurisconsulto erit *Nomotheticæ* auxilium? Sane quidem: damus hoc illi, sed ut mutuum, non ut peculium, & qua-

quatenus ad præsentēs leges plenius cognoscendas ejus indiget : cum principia constitutionis, cognitionis quoque sint principia. Nam hoc differt inter legislatorem & togatum : hic prudentia, civili utitur, ad capiendum legis latæ intellectum ; ille materiam ferendæ quærit : Jurisprudencia ex parte & velut jure fiduciario sibi sumit, quod totum penes Nomotheticen pleno quodam jure domini residet. Sicut ergo paullo minus à Jurisconsulto, quam latore ; ita ab eodem haud paullo plus exigitur, quam à vulgo : cum non ideo tantum leges versat, ut norit & obsequatur, sed etiam ut interpretandi peritus, eccellente quadam notitia dotatum se ostendat ; si præsertim non tam luerum, quam *per coctam sapientiam*

tiam & nomen eximium. Quam rem quæ optima consequendi sit ratio, ignorare nos non patitur. *Hopperi Seduardus.* Idem tamen, cum tres facit legum gradus, remissum, ut, Suadeo ut facias; communem, ut, Hoc facito; intentum, ut, Dico ut facias; amorem potius partitionis trimembris, quam veritatem videtur sequi. Suadere enim proprie non est legis, sed consilii; nec imperii, sed auctoritatis: reliqua vero duo sunt effectu eadem. Interim, gradus esse præceptorum, non inficior. Quod si præmium pollicetur suasio, est veluti conductio certæ operæ, publice significata: permissio autem negat, ob hoc aut illud factum actionem, in iudicio dari, & vim opponere facienti vetat, eoque iussionem.

ob-

obscure continet. De præmiis notandum est, quod *Hopperus* etiam reddi ait *dictis*, *veluti cum boni collaudantur*. Sic apud Romanos, rerum dominos, temporibus illis ingentium factorum, adeo feracibus, benemeritis publico nomine agebantur gratiæ, aut decernebantur panegyrici. Quo exemplo, ut leviora delicta in curiis publico nomine objurgari video, ita virtutes & facta memorabilia laudibus interdum & gratiis actis eodem modo prosequi, justitiæ simul ac prudentiæ futurum erat: *magnum enim gloria calcas habet*, & testimonio hoc est, virtutes à nobis non contemni, sed pretio suo taxari, & exules serio revocari. Atque hæc quidem in transcurso. Nunc paullo amplius videre libet de auxiliis,

xiliis, quibus arx scientiæ legum occupatur. Et primo, cum ante omnia certi esse debeamus de scriptura legum, veterum præsertim (notæ enim sunt vetustatis injuriæ, & librorum fâta) ne diversum ab auctoris mente concipientes, linea excidamus, apparet, sperni ab homine sano minime posse circumspecti Critici, velut alterius legum parentis, aut veri νομοφύλακος, operam. Deinde, si leges illæ ignota quædam, his temporibus complectantur, ut cum jus Romanum nominat Specularia, Encaustum, vasa Muræa, Testudinea legata, Obsidianum, atque talia, Antiquitatum cognitio, non obscure passim commendata, culta, ostentata Imperatori, hætenus necessaria est, ut, quod legas, etiam intelligas:

gas: ne inte accidat proverbium.
 Græcorum, Afino fabulam. Si-
 militer ex Phificis, Gramaticis,
 Geometricis, Arithmeticis ca-
 piendum esse intellectum quæ-
 stionum, de legitimo partu, vul-
 nere lethali, finibus regundis, fun-
 do communi dividundo, errore
 calculi, sumtibus computandis,
 reditibus discutiendis, liquet.
 Quid Vegetii, aliorumq; rei mi-
 litaris scriptorum conferre possit
 lectio quam ad condendos, tam,
 interpretandos Imperii & Circu-
 lorum Recessus, norunt, vel qui
 præsentium consulationum sunt
 consortes. Occasio autem, ra-
 tiones, fortunæ legum, cum reli-
 quo circumstantium rerum ap-
 paratu, in annalium monumen-
 tis requiri postulant. . Doctrinæ
 enim

enim moralis & civilis necessitas, quarum altera jus naturæ & æquitatis cubilia, altera utilitatum, Reip. arcana pandit, ex supra dictis ultro sequitur; adeo ut practica philosophia non illuminatum, nequaquam *Jurisconsultum*, sed *Juris stultum* appellandum, quidam censeat: sed plane ex reliqua etiam philosophia, quam *laudatarum artium omnium procreatricem quandam, & quasi parentem*, ab hominibus doctissimis *judicari* dixit Cicero, quamq; non parum illustrant prisci rhetores, leges ratiocinandi & bonæ interpretationis regulas petere, manifesta ratio jubet. Inspice, si lubet, *Discursum de Necess. Jurisc. contra Hippolytum à Lapide, §. 13. 19. 20. & 21. D. D. Tab. de Regim. Imp.*

Imp. Eccl. in præfat. Jo. Locten. de studio Juris, Adam. Kellerum, de Officiis Juridico-Politicis, Ehem. Principior. Jur. lib. 3. cap. 3. Besoldi Templum Justitia, Cujacii, Jac. Gothofredi, & similium, scripta & exempla; & invenies æqua esse, quæ poscimus. Sed & Pagani- ni Gaudentii libellus, cujus editionem in Germania appellatus modo Socer meus procuravit, de Justiniani sæculi moribus, in parte his subscribit, insertis præfationi verbis, quæ sequuntur: In nodos profecto vix extricabiles se induunt, qui varias ætatum vices aversati, media tempora cum primis commiscent, recentia cum vetustissimis colligant fasceatim. Infelices studiorum quis id hominum genus non vocet? Densis nebulis involvi

volui necesse est omnes, qui, quæ
 ratione leges se invicem excepe-
 rint, unaq; aliam dispulerit, dis-
 punxeritq;, nec quarunt ipsi, nec
 ut quarant alii, optant. Demon-
 stratum est, quid fieri oporteat:
 quid fieri soleat, dicat pro me Jac.
 Lectius, qui de Ulpiano, in Orat.
 I. de eius Vita, sequentia habet:
 Peritiam differendi, studiaq; alia,
 quæ humaniora nuncupantur,
 cum jure civili conjunxisse, aut his
 certe disciplinis præmunitum ad
 sacraria nostra artis accessisse; Et
 tradendi juris methodus, & egregia
 dicendi facultas ostendit. ** At ô
 pudor! non contemnere artis hu-
 jusce magistros plerisque Jctis no-
 stri evi pudendum. Et refugien-
 dum videtur: quis ad gustum la-
 cuna sola glossatorum, liberalia
 studia

studia fastidio sunt. Et rursus: Olim Juriconsulti principes quiq; & studia juris civilis cum eloquentia & linguarum conjungebant, & sententiis atq; autoritatibus philosophorum, medicorum, poetarum, oratorum, tanquam gemmis, illustrabant scripta sua. Unde apud hos Aristotelis, Platonis, Solonis, Theophrasti, Hippocratis, Chrysippi, Homeri, Demosthenis, Ciceronis mentio crebra. Et erit unquam, ut vestigia horum ingrediantur homines nostri, & eloquentia, antiquitatis, historiarum, & bonarum artium decus assuescant illustrando & explicando Juri addiscere, aut cœnotantum atq; tricis non delectari? Quin inscitia hæc placet ipsis, & barbariem à æqueivocis antè invisam revehere studium multis. Cumq; aliquos tulle-

tulerit atas nostra Semones, qui superioris aequi tenebras singulari industria discutere, praefertunt scilicet alta in luce noctua noctem, & in studium aīxoxiqđias ars sacratissima adulteratur. Sed querela super hoc malo frustra omnes: quod, quemadmodum in alia re Tacitus noster, & culpabitur semper, & semper retinebitur. Ac processit eo haec lues, sola ut Principum auctoritate sanari possit: quia nec pudor quisquam ultra, immo nec velamentum pudoris est. De ουρδίαωωω & οωμάλωωωίωωω arcano, quod describit Jac. Gothofredus, ad L. Quisquis, C. ad L. Jul. Maj. cap. 12. hoc unum subnotamus, cautim agendum esse, & sub hac demum lege dandum ei locum, nisi ex rubrica ordine, connexione, immutatione Imperatoria diversum pateat: id

id quod bene prius explorandum erit. Omnia enim sua se fecisse asseverat Imperator, & impertivisse eis auctoritatem, *Lib. 1. §. 6. C. de U. J. E. adde §. 7. & Lib. 2. §. 10. L. 3. §. 10. ibid.* In omni vero lege primum est mens latoris. De principiis legum, quæ non usque adeo multa sunt, nec dum, quod sciam, demonstrata, nisi quod tale quid promisit *Cl. Conringius*, latior alibi est narrandi locus. Jamdudum enim contra animi destinationem crescit dissertatio, alio super aliud offerente se memoriæ: quo breviores nos esse in sequentibus convenit. Tantum ergo de scientia legum.

XXIII. *Omniū rerum quædam artes, dictum est Petronii Arbitri.* Et certe nullum cogitari fere potest genus actionis, ex quo
 non

non humana sollertia, observatione adjuta, certis comprehendens legibus, certoq; præcipiendi ordine digereris, artem fecerit: ut deesse jam novæ inventioni materia in novis artibus molliendis videatur. Quare ergo Jus cum *Bodino & Costalio* vel redigi posse in ARTEM (demonstrata res *Ciceroni, lib. 1. de Orat. Ehemio, Princip. Jur. lib. 7. cap. 17. & 18. Forstero ad Inst. Jur. lib. 1. disp. th. 23. & aliis*) vel redactum esse negem? Nisi quod Juris Germanici corpus artificem adhuc quaerit. Infelix patria! Quod si quis dicat, non oportere jus in artem redigi, quamvis possit, is eo ipso, Jurisconsultum vulgo rursus inserit, & una cum titulo artis, eruditionis laudem imprudenter ei aufert. Nec me fallit, jus esse
opus

opus late fufum , & multiplex , & delabi ad singularia , quæ velut in nodum cogere fit difficile, ea- que non omnia (funt enim innu- mera) fed per saltum, atq; ut tem- pora ferunt : necesse est ergo mul- tos intercurrere hiatus ac velut angulos , qui perfectum scientiæ orbem effingi vetent. Deinde, jus quotidie prope mutat, quoti- die vel augmentum capit, vel de- tractionem patitur : nec unquam de eo dicta erunt omnia. *Divi- na quidem res*, uti scriptum reli- quit Imp. B. 2. §. 18. *de U. J. E. perfectissima sunt, humani vero juris conditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in ea, quod stare perpetuo possit : multas enim formas edere natura novas depro- perat.* Necesse est igitur, juris

H

ars

ars cum ipso jure singulis quasi momentis convertatur; si præsertim non tam *νόμος*, quam *ἰσχύματα* respicias: nec aliud fecerit, qui illam meditetur, quam qui, ut est in fabulis, Lunæ vestem conficere parat. Quæ ut de nihilo non sunt, ita constat, summa rerum genera, circa quæ leges omnes verti soleant, (quæ nostra opinione in privato jure sex sunt, de Matrimonio, Potestate Patriæ, Servis, Contractibus, Delictis, Judiciis; prout alias monstrabimus) posse colligi; & horum membra quædam satis apte dispertiri; eorumque vim propriam definitione declarari; subijci quoque singulis certa præcepta, quæ *καθολικά* vocantur, *Quintilianus* reddit *universalia*
vel

vel perpetua, nostri etiam, principia, quibus principiata omnia contineantur; ut hæc compendia qui norit, ei necesse non sit, vulgi more, de singularibus rebus certos scriptores aut consiliarios adire; quæ principia subsequantur leges primitivæ; deinde, suo quæque ordine & loco, ab his derivatæ. Id quod in Jure Romano eo fit facilius, quo suis semel finibus inclusum, tyrannidi temporis ac mutationum obnoxium esse quodammodo defuit. Ob eamque causam multi multas ingenio excogitarunt vias, quibus ad peritam juris omnis structuram & coherentiam perveniretur, alius tamen alio meliorem, & excogitari adhuc plures possunt; ipsum vero Justiniani Jus,

H 2

ad

ad Edicti Perpetui formam concinnatum, non omni arte & ordine destitui, dubitari nequit: nec permultum adeo refert, quo quisque ordine jus perdiscere gestiat, rem modo ipsam teneat: in quo varie peccari vulgo cernimus. Præcipue vero meminisse debemus, uti rerum omnium, sic materiarum juris inter se naturalem quandam esse necessitudinem ἀλληλεχθίας, χείρον, qua se mutuo respiciant, scitu ad multa utilem; & concipi animo posse ideam juris quandam universalem, ad quam singularum civitatum jura referre pariter & conferre liceat; optimeque dispositum credere, quod quam proxime ad illam se admoveat: non contemnendum artificis secretum. **O-**
mni-

minino autem non tam illud hoc loco quæritur, aut, nisi omnia me fallant, quæri debet, quo ordine inter se leges sint jugatæ, quam quibus præceptis Jurisprudencia ipsa, quaque serie præcepta constant: quod vix verbo tangi vulgo, plerisque aliud agentibus, mirari satis nequeo. In hoc scilicet cardine Juris Ars reposita est: hic Rhodus, hic saltus, αὐτὴ καταβάλη. Sicut enim dicendi magistri non tam de ordine rerum, quæ subjectæ sunt oratori, anxii sunt; quam leges quasdam sciscunt, quibus constrictus tyro, de omni negotio ordinate & ad persuadendum apposite dislerat: ita Jurisprudencia non tam disponit certe leges, quam subtilitatem legislatori melius re-

H 3,

lin-

linqui possis credere; quam proprias interpretandi & negotiis civilibus accommodandi regulas (communes enim à philosophia, uti dictum est, accipit) nec cum jure adæque mutabiles, quaerit & ordinat: sicut alio forte loco uberius explicabitur. Quam pauci vero hodie consecutionem legum & ordinem quendam ac non potius scopas dissolutas, odio laboris; inprimisq; vera principia, quantum est eorum; tum præcepta interpretandi, & decreta technica, quibus hæc disciplina, si arshabenda est, indiget, ut & perite tradatur, & facile percipiatur, animo alte infixæ & disposita comprehenderint; vel ex immoderatis & ἀμεθόδοις plerorumque scriptis patet, de quibus *Ebemitæ*;
Prin-

Princip. jur. non inelegante tractatu, *lib. 7. cap. 1.* quod an veri sit artificis & doctoris legum, aliis ratioçinandum relinquo. Et hæc de arte juris in præfenti proposita funto.

XXIV. Jam de VIRTUTE APPLICANDI paucis subjungemus : neque enim in *Dicis* cognoscendæ modo leges, sed etiam in *imodice* recte dispensandæ, & facta cum his commetienda sunt: cum ejus rei gratia potissimum ferantur. Id quemadmodum confieri possit, rursus præmonstratum est ab *Hoppero*, *Se-wardi lib. 4. tit. 20. 21. & 22.* Summa huc redit : diligenter inspicendum esse factum, ortumne sit ab eo, à quo dicitur, nec ne ; tum quid & quale sit ;

factum ne sponte, an ab invito; consulto, an affectu, an per ignorantiam vincibilem aut ignoscendam, & quæ alia comitantur negotium; in quibus egregie nos adjuvare potest moralis scientia: deinde recte formandus erit controversiæ status; quam doctrinam, à Logicis fere prætermisam, Rhetores occuparunt: ac denique vera ratione argumentandum, & de facto ejusque meritis ex jure certi quid concludendum est. Celebratur imprimis hac facti excutiendi industria: *Cervidius Scævola*: unde frequentata illi formula, SE-CUNDUM EA, QUÆ PRO-PONENTUR. Quem ut possis imitari, necesse est cum voluntatem esse rectam, tum judicium.

ejum. Est enim Jurisconsultus, juxta *Cujacium*, in paratitlio de *Orig: Juris*, vir bonus, legum & morum ad respondendum peritus atq; interpretandum. Ac voluntas quidem erit recta, si reprimantur pravi affectus; ut, cum odio aut amore à vero & simplice tramite seducti, hominum magis, quam causarum sumus, aut, quod longe deformius, cum trahimur spe aliqua utilitatis, & ingente præmiorum hiatu, vel utrabulæ. Quod & olim, & hodie videntes boni quidam viri, sed non satis acuti, eliminandos esse ex Rep: oratores & procuratores, legibus etiam promulgatis, censuerunt. Nos, ne usum pariter cum abusu perimamus, media rursus incedemus via,

H 5; & qua

& qua ratione hæc causas agentium vitia & fori tabes possit quodammodo sanari, obiter exquiremus. Primum huic muneri destinati (destinandi vero omnino quidam, ut primum apparere cœperint ac veluti per ætatis involucrum transfluere animi doctes & inclinatio, in quo multam esse eruditi magistri curam & iudiciûm velim, ut dextre observet; neque ad hoc modo destinandi, sed ad omnia graviora Reip. munia) ut, inquam, sub magistris quam piissimis rectissime educantur, & justitiæ ac juris naturalis amore & studio imbuantur. Nec delegetur hæc tractandarum legum provincia, nisi viris candidis, religiosis, opum non nimium amantibus: quid enim præ-

præclari expectaveris ab eo, qui divitias admiratur? Intra certum quoque & modicum numerum patroni hi consistant: eorundem etiam adstringantur sacramenta, sæpiusq; repetantur, ac desentur admonitiones: sed & poenis acriter vindicandus dolus, quamlibet non magnus, & monitionum contemptus: atque ad modum certum redigendæ mercedes: addit *Christoph. Forstnerus*, Cancellarius Mombelgardicus, ad lib. 2. *Ann. Tac. lege cavendum, ne quid à clientibus patroni accipiant, priusquam lis finem acceperit. Ita fore, ut patroni moras oderint, & contentione ad metam, dum sibi sic studebunt, aliis profint. Olim moribus & lege Cincia nemo ob causam orandâ pecu-*

H 6

ninum

niam domumve accipiebat. Sed
 mox adeo res rediit, ut Suilius
 quadraginta nummorum millia
 acciperet à Samio, equite Roma-
 no.. Disceptata re sub Claudio
 in utramque partem, *capiendis pe-*
cuniis modum ille posuit, quem
egressi repetundarum tenerentur:
 ceu videre est apud Tacitum; *An-*
nal. lib. II. cap. 5. 6. & 7. Sed ut
 voluntatem jus tractantium, ita
 iudicium sæpe corrumpunt affe-
 ctus, adeo quidem molliter in-
 terdum, & ut sic dicam, calide,
 uti nec sentias, immo perturba-
 tionibus animi alios ferri ac rapi-
 tunc maxime conquerere, cum
 tu maxime succumbas: quo ma-
 jor adhibenda erit circumspe-
 ctio, si conscientiam in tranquil-
 lo positam velis. Semotis vero
 etiam

etiam affectibus, judicio opus
 erit, ad Spartam hanc eruendam
 ab ipsa velut natura fabricato;
 quale est, quod practicum appel-
 latur. Quamvis enim plurimum
 juvari queas generalibus artis
 præceptis; tamen, ut *Quincti-*
liani stilo utamur, mutantur ple-
 raq; causis, temporibus, occasione,
 necessitate. Atq; ideo res in Ju-
 risconsulto præcipua consilium est:
 quia varie & ad rerum momenta
 convertitur. Quid si enim præ-
 cipias Imperatori, quoties aciem
 instruet, dirigat frontem, cornua
 utrinq; promoveat, equites pro
 cornibus locet? Erit hæc quidem
 rectissima fortasse ratio, quoties
 licebit: sed mutabitur natura lo-
 ci, si mons occurreret, si flumen ob-
 stabit, si collibus, sylvis, asperitate

alia prohibebitur : mutabit hostium genus , mutabit presentis conditio discriminis. Nunc acie directa, nunc cuneis, nunc auxiliis, nunc legione pugnabitur: nonnunquam terga etiam dedisse simulata fuga proderit. Jam vero quam multi hodie æqua lance jus & facta expendere vel non velint, vel non possint, legum tortores potius, & bonorum extortores, ut loquitur comicus, quam juris antistites, aut a syla miserorum; quotidianas Rerump. clades & gemitus, immo & novissimum Imperii Recessum & acta, laudatumque Forstnerum testor.

XXV. Sed jam ponamus virum, & notitia legum, & arte, & virtutis ac judicii munere à coelo quam plenissime instructum,

Etum, &, ut ad pauca redeam, totum legitimæ scientiæ orbem, sicuti par est, animo complexum; numquid proderit hoc muto, seu, quod idem est, *δυναμεις ἐμμενῶσιν* defecto? num appellari poterit consultus aut interpres juris, qui interprete egeat? num cui persuadebit, esse se, quod erit? Et hoc adeo verum existimat *Jac. Lectius*, ut, in *Oratione de Vita Papiniani*, scribere non dubitet: *Viguit ars nostra, quamdiu studia ipsius eloquentia; labascere cœpit, quando & illa. Simul, inquam, Juris prudentia majestas & claritudo, pura suapte natura & illimis, in avaritia & ambitionis limitem traducta est, simul pravis glossis triscisque silvescere studia nostra cœpere, simul honestatis & justitia*

stitia amore evanuit; cum in sciti-
 artium & linguarum, & eloquen-
 tia contemptus, & melioris littera-
 tura caligo orbem terrarum occu-
 pavit. Quo magis eorum homi-
 num, rusticitati dicam, an auda-
 cia, hoc tempore succensendum, qui
 & superioris aevi sordes in scholis
 retinere, & elegantia atq; huma-
 niorum disciplinarum studiosos
 aspernari non verentur, & con-
 tumaci quodam caeno lucidissimos
 pulcherrimae artis fontes inficere.
 Quæ cum omnibus dicuntur, Ju-
 risconfulti nomen affectantibus,
 tum ad Antecessores & Doctores
 maxime pertinent. Eruditissimus
 certe Imp. Julianus sanxit, L. 7. C.
 de Prof. & Medicis: Magistros stu-
 diorum Doctoresq; excellere oportet
 moribus primum, deinde facundia:
 & cla-

& clarius hoc scriptum reperitur,
*E. un. C. de Professor. qui in urbe
 Constant. doc.* At nos his omni-
 bus erimus faciliores : remitte-
 mus. Jurisconsulto eloquentiæ
 ornamentum, requiremus **ELO-**
CUTIONIS INSTRUMEN-
TUM. Nihil nunc agemus de ef-
 freni barbarie, quam olim à ne-
 cessitate temporum profectam,
 hodie & affectari pro emblemate:
 quodam cernimus : infantia est,
 quam deprecamur, & laborantes
 intricatiq; sensus, & luctantia illa,
 & male coherentia, & ignota, &
 ambigua passim, & laxa nimis ac
 vaga verba : hæc sunt, quæ tot
 tantosq; libros componunt; hæc
 sunt, quæ studium juris insipi-
 dum, difficile, impeditum red-
 dunt: ut non prorsus sine ratione
com-

commentariorū commentarios
aut breviores ferri hodie videas.
Quod si accedet à nonnullis con-
suetæ loquendi formæ eloquen-
tia naturalis (artificialis enim,
ut per omnes ejus partes liqui-
do monstrari potest, in *Gui-*
donis Pancirolli Rebus Deperditis
locum sibi vindicat) aut quæ sti-
lo curiæ, quem vocant, absol-
vitur, id omne deputabimus es-
se in lucro. Etsi pudendum est
perfecto, tam cito nos ab egre-
giis inceptis & vestigiis majorum
descivisse. Nam post sæculum il-
lud obscurum & plane barba-
rum, illuxit ætas, qua nemo non
brevitati sermonis & candori in
legibus enarrandis studuisse vi-
detur, auspice in primis Maximi-
liano vere maximo Cæsare, du-
ce

ce Melanchthone : accesserunt
 viri ingenti litterarum flumine
 inundati, qui magnam ex recon-
 dita eruditione Jurisprudentiæ
 lucem & cultum inferebant, he-
 roici sæculi conditores. Spes
 erat, majore adhuc concinnitate,
 profluentia, ornatu, ad exem-
 plum fere Ciceronis, jurisperi-
 torum eloquentissimi, & elo-
 quentium juris peritissimi, in hæc
 talia addendo, summam velut
 manum eloquentiæ forensi &
 gloriæ sæculi impositum, &
 quod supererat ex pristino il-
 lo horrore & salebris, peni-
 tus expugnatum iri : sed ecce
 desubito fortuna lassata nos
 destituit : filiorum Jovis tur-
 ba illa abiit, excessit in sæcu-
 lum ἐπιθυμηκὸν & θυμηκὸν, quo
 ex

ex libidine: animi. quisque lo-
 quitur, & una ex dissensionibus
 laurea petitur, omnia labuntur,
 aut jam lapsa sunt: pauci tantum,
 in uno aut altero terrarum angu-
 lo sepositi, adhuc pristinam Juris-
 prudentiæ dignitatem & decus
 sustinent: quos eo impensius ex-
 osculari, suspicere, in lucem
 protrahere, ultima salutis
 ratio suadet.

F I N I S.

MENDA SIC EMEN- DANDA.

- Pag. 12. lin. 5. pro propriam, scrib. propria.*
15. 10. post jubet, pon. vi.
17. 13. pro dicto, scrib. dicta.
26. 6. exposit. acquisit.
28. 10. ex, &
37. 17. assimilatam, assimulatam.
38. 13. totum, totam.
ibid. Romarum, Romanor.
39. 11. assimil. assimul.
40. 16. Leotii, Lectii.
41. 16. ubi, uti.
43. 9. officium, officium.
44. 9. βιβλ. βιβλ.
ibid. 18. in scientia, inscientia.
52. 2. suscipit, suscipi.
54. 20. confront. confront.
58. 9. post contractis, pon. etiam.
61. 11. post Cere. pon. comma.
62. 14. virtutes, viventes.
77. 14. erit. erunt.
82. 1. post vindicationis, omissa
quadam.
86. ult. inexpugnabiles, inex-
pugnabilis.
87. 13. ex his, & hi.

Pag. 87. lin. 17.	ἕξαι.	ἕξαι.
99. 20.	Arcopago.	Arcopago.
103. 20.	enarrat.	exerrat.
ibid. 21.	eodem.	eodemq.
108. 9.	communes,	commune.
110. 9.	victa.	dicta.
112. 5.	visitato.	usitato.
117. 20.	arbitria.	arbitraria.
120. 7.	philosophia.	philosophia.
122. 1.	ambiti.	ambitu.
126. 4.	juncta.	juxta.
ibid. 17.	duplites.	duplicia.
138. 11.	nescire.	nesciri.
129. 8.	hominis.	juris.
140. 14.	post ἑ;	pon. d.
142. 19.	eruant.	ornant.
145. 16.	contenta.	contexta.
146. 4.	pramatica.	pragmatica.
154. 1.	futuris.	futuri.
156. 6.	illic.	illic.
157. 17.	versat.	verset.
ibid. ult.	per cottam.	percottam.
158. 1.	post eximium.	pon. anbelet.
161. 18.	fortuna.	fortuna.
168. 4.	digereris.	digerens.
170. 4.	ἡνθια.	ἡνθια.
ibid. 13.	Patria.	patria.
173. 17.	ordinate.	ornato.
175. 4.	ha.	hac.

176. 20. *proponentur. propone-*
rentur.
178. 8. *transfluere. translucere.*
180. 1. *domumbe. donumbe.*
181. 2. *erucendam. ornandam,*
183. 6. *iguen. iguyn.*
187. *pen. post excessit, pon.:*

FINIS.

20565-771

